

Estlands-nytt

Utgitt av Norsk-estisk forening

Valg og regjeringskabal

Av Øyvind Rangøy

Søndag 2. mars gikk esterne til valg på ny nasjonalforsamling. Det sitter 101 representanter i deres *Riigikogu*, og for fjerde gang siden Estland fikk selvstendigheten tilbake, hadde folket anledning til å påvirke rikspolitikken med stemmegivning. Denne gangen skjedde det uten observatører fra OSCE til stede. De hadde vurdert situasjonen og kommet fram til at Estland var modent nok til selv å ta ansvar for at valget ble demokratisk og rettferdig. Valgteknisk kunne selvsagt esterne klare det. Men var valgkampanjen rensligere enn tidligere? Er skittentøyvask det som renser luften etter drittkasting? Og ble regjeringsdannelsen det velgerne hadde tenkt seg?

Det var ikke overveldende begeistring som preget folk flest før valget. Mange føler seg fremmedgjort og avmektige i forhold til alt som har med partipolitikk å gjøre. Valgdeltakelsen på 58 % var likevel noe bedre enn fryktet, faktisk en halv prosent høyere enn for fire år siden. En vesentlig årsak til dette var ifølge analytikerne at en del velgere hadde noe(n) de ville stemme imot

→ 6

Juhan Parts, Estlands nye statsminister, fotografert valgnatten i mars. (Postimees)

Bondestua – rehielamu

Av Kristian Bergøy

Estarane strevar med å finne fram til det som skal vere symbol og varemerke for landet. Eitt av forslaga går inn for at den æra skal bli den estiske bondestua til del. Den er meir ekte estisk enn både den hanseatiske gamlebyen i Tallinn og dei tyske adelsgodsa som det framleis er mange av. Bondestuer av tradisjonell type legg ein relativt ofte merke til rundt omkring i landet. Når ein ser bort frå eternittplatene og dei sprikande fjernsynsantennene på taket, så er bondestuene langt på veg dei same som for fleire hundre år sidan.

→ 5

Estlands-nytt

Allment tidsskrift for Estlands-interesserte

Utgiver: Norsk-estisk forening

Redaksjon: Turid Farbredd, Granvågen 14 A 36, FI - 00270 HELSINGFORS,

tlf.: +358 9 477 1 488, e-post: turid.farbredd@kolumbus.fi

Else-Jannike Kuum, Vækerø terr. 10 B 0282 OSLO, tlf. priv.: 22 50 63 86.

Vignetter: Asko Künnap

Ombrekking og trykking: V&S Trükitööd, Metalli 11, EE 10615 TALLINN,

tlf. og faks: +372 67 20 825.

Redaksjonen avsluttet 15.1.2003. Stoff til neste nummer må være redaksjonen i hende

senest 10.9.2003. Sendes til e-postadressen over.

Annonsepriser: 1/1 side kr 1 200, 1/2 side kr 600 og 1/4 side kr 400.

Av innholdet

Parlamentsvalget av Ø. Rangøy	1	Minneord	21
Bondestua av K. Bergøy	1	Kurs i estisk	23
NEF en brubygger	4	Flyktningene av B. Hernes	24
Parlamentspresidenten	11	Kultur	27
Vanskeleg ministerpost	12	Ibsens Gengangere i Tallinn	31
Peipsisjøen	14	Gatebarna i Tallinn	36
Sangfestivalene av T. Bach	17	Presidentens embetskjede	48

Slik redaksjonen ser det

Forrige nummer betydde en ansiktsløftning for Estlands-nytt i og med at tidsskriftet fikk nye vignetter med et enhetlig preg. De var utført av den estiske kunstneren Asko Künnap som vi kan bli nærmere kjent med side 28. Vi retter en hjertelig takk til den unge mannen som fant tid til å gjøre denne lille trykksaken enda mer tiltrekkende.

Fra leserne kommer det stadig flere tilbakemeldinger om at de pløyer igjennom tidsskriftet fra perm til perm. Det er ikke bare leserne som får øynene opp for Estlands-nytt. Vi har unektelig nådd et kvalitetsnivå som gjør det til en ære å skrive i bladet, og vi har mottatt interessant stoff fra flere bidragsytere. Takk alle sammen! Vi kunne selvsagt ikke klart oss uten dere.

Leserne er vant til å få tre nummer for året. De skal ikke bli bekymret selv om vi nå med to dobbeltnummer allerede er kommet til fire for i år. Det er utsendelsene som teller. Vi tar fortsatt sikte på tre utsendelser. Opprinnelig satte utgiveren opp 40 sider som standard for tidsskriftet. Redaksjonen har noen ganger problemer med å holde seg innenfor den grensen. Da vi kom opp i 48, kalte vi det et dobbeltnummer. Nå gjentok dette seg, slik at vi snart må avgjøre om 40-48 skal bli det normale. Da ligger vi fortsatt under en viktig vektgrense. Redaksjonen veier ordene på gullvekt, men postverkets målinger gir seg utslag i portotakster på en måte som kan ruinere foreningen om vi ikke passer på.

Kjenner du Estlands-nytt så bra at du uten sommel slår opp på nest siste side?

**DER STÅR DET NEMLIG VIKTIGE KUNNGJØRINGER
SOM KAN FÅ BETYDNING FOR HVA DU GJØR I NESTE ØYEBLIKK,
ELLER FOR HVA DU GJØR SANKTHANSAFTEN, 23. JUNI,
FOR IKKE Å SNAKKE OM HVA DU GJØR 7.-11. AUGUST!**

Fra lederen i Norsk-estisk forening

Kjære leser!

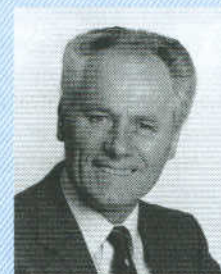
Foreningen har avviklet to viktige arrangementer – Estlands nasjonaldag og årsmøte i foreningen. Begge arrangementene ble avviklet med god stemning, og jeg synes det skjer relativt mye positivt i foreningen. Medlemstallet vokser, og jeg ønsker både nye og tidligere medlemmer velkomne til et nytt arbeidsår. Spesielt hyggelig synes jeg det er at stadig flere estlendere, som er bosatt i Norge, blir medlemmer. Det gir arbeidet en ekstra dimensjon. Dersom framgangen fortsetter, ser jeg muligheter til å forsterke arbeidet både ved at nye menneskelige ressurser kommer til og at vi får en bedre økonomi.

Men et trist budskap har nådd oss. Vårt æresmedlem Terje Baalsrud er gått bort. Han var i mange år en ruvende skikkelse i det norske samfunnet. Som det stod i et lengre intervju med han i Estlands-nytt nr. 1, 1998: "Han var en pennens mann, ordet har vært hans våpen i uttallige slag. Han våget å skrive og tale Baltikums sak da ingen andre gjorde det." Vi er stolte av å ha hatt en slik kjempe med oss, og vi takker han for alt han gjorde i forbindelsene Baltikum-Norge.

Sosialt samvær er noe vi i NEF anser som meget viktig, og den 23. juni forsøker vi oss i Oslo med en markering av midtsommer – det blir ute i Harbitzalleen i den prektige hagen. Merk dere den dagen – ca. kl 17.00. Ellers tar styret initiativet til en busstur til Estland i august, og neste år, når NEF feirer 20 år, tar vi sikte på en reise til den store sang- og dansefestivalen i Tallinn. Så følg med når bladet kommer (se side 47), og glem ikke nettstedet vårt – vi skal informere så godt vi kan.

Etter hvert blir det vår og sommer, og jeg håper at dere alle får fine opplevelser og gode minner.

Beste hilsen
Martin Killi.

Norsk-estisk forening – en brubygger

Et år har gått siden Karl Johan var pyntet med estiske flagg og Estlands president kom på besøk til Norge med invitasjon fra kongen. Et år er ingen lang tid, men Estland er et land i så rask utvikling at dette året rommer utrolig mye.

Nå har Estland fått invitasjon til å slutte seg til EU og Nato. Forhandlingene er sluttført for begge vedkommende, og med tilfredsstillende resultat. At Estland trenger EU og Nato, ser vi av støtten i folket. Til høsten blir det 14. september holdt en avstemning der hver estisk statsborger har anledning til å si sin mening om EU-medlemskapet. Som det nå ser ut, er det grunn til å tro at utfallet blir positivt. Om det går slik og alt annet også ordner seg, så er Estland neste vår fullt medlem både av EU og Nato med alle rettigheter og forpliktelser dette medfører.

For en måned siden var det parlamentsvalg i Estland, og nå har en ny regjering tiltrådt. I det økonomiske miljøet fortsetter den liberale linjen som har kjennetegnet Estland. Uendret blir også forsvars- og utenrikspolitikken. Det ledende partiet i trepartikoalisjonen, Res Publica, er et nytt parti, fullt av ønsker og energi til å gjøre flere ting i innenrikspolitikken bedre og mer effektivt.

Når det gjelder forholdet mellom Estland og Norge, kan en bare glede seg. Estland har følt en klar og sterk støtte fra Norge i forberedelsene til Nato-medlemskap og i tilslutningen til EU. På basis av vår felles nordiske mentalitet og pålitelighet er vi blitt gode og trygge partnere.

Ambassaden får stadig bekreftelser på de norske forretningsmennenes interesse for å utvikle forretningskontakter med Estland, og mange bedrifter har overveid å flytte produksjonen eller deler av den til Estland, og har også gjort det.

Antall nordmenn som i senere år har oppdaget Estland, øker med voldsom fart. I fjor var det 29 % flere nordmenn som besøkte Estland enn det var i forfjor. Og tendensen er den samme i år. Jeg er sikker på at her har Norsk-estisk forening også spilt en vesentlig rolle ved at medlemmene sprer kunnskap om Estland og skaper positive holdninger. Når brua står der – og jeg nøler ikke med å kalle foreningen ei bru – så er det lettere for andre også å gå den veien.

Oslo i april 2003

Med ønsker om alt godt for foreningen

Peep Jahilo

Estlands ambassadør til Norge

Peep Jahilo, Estlands ambassadør til Norge. (foto: tf)

frå side 1, Bondestua

Det er vanskeleg å seie nøyaktig når estarane bygde dei første bondestuene av typen *rehielamu*. Arkeologien har gitt bevis for at dei var i bruk på 1300-talet, men samtidig er det mye som tyder på at tradisjonen er eldre. Fleire gissingar går ut på at dei eldste kan vere bygde for tusen år sidan.

Bygningen har samanheng med korn dyrkinga, og korn har vore dyrka i Estland i meir enn tusen år. Når vi analyserer ordet *rehielamu*, så er *rehi* 'treskerom' eller 'treskehus'. Ordet *elamu* betyr 'bustadhus'. Det samansette ordet har tydinga 'treskehus-bustad'. Det er ein stad der kornet blir treska og der ein også bur. Det var hovudbygningen på garden, der menneska og husdyra budde under same tak. Vanligvis heldt dei til i skilde delar av bygningen. Under spesielle forhold, som f.eks. ekstreme frostperiodar, kunne dei bu i same rom der dei varma seg på omnen og i tett samvær.

Kornet blei både treska, oppbevart og tørka i *rehi*. Nærmare bestemt gjekk treskinga for seg i den delen av bygningen som heitte *rehealune*. Den skulle verne mot nedbør, men måtte samtidig vere luftig nok så ikkje kornet mugna. Derfor var gjerne vegene litt glisne slik at vinden bles tvers igjennom. Før treskinga kunne det på grunn av dei klimatiske forholda vere nødvendig å tørke kornet på rister i sjølve stua der omnen, *reheahi*, var det viktigaste inventaret. Omnen var massiv og danna sentrum i

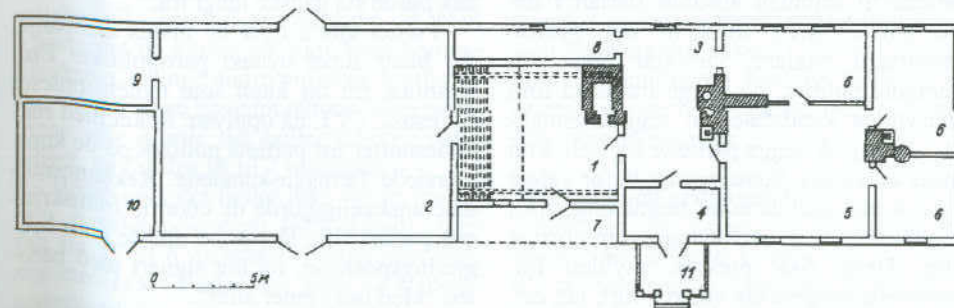

Bondestue. Foto frå boka Eesti rahvakultuur.

bondehuset. Han var slik konstruert at det var praktisk å legge ting til tork der oppe, eller å legge seg sjølv der for riktig å godgjøre seg. Store omnar kunne vere opp til 3 m lange og 2 m breie. Når denne steinkolossen først blei varm, er det klart at han ikkje kolna igjen så snart. I denne stua med omnen, *rehetuba*, kunne barna bli fødde, der voks dei opp, og når tida var inne, døydde dei der.

Ved planlegginga blei det tatt omsyn til himmelretningane. Treskedelen vende mot nord. Det måtte vere vindstille når ein gjekk i gang med byggearbeidet heitte det, elles blei stua røykfull. Grunnsteinen måtte dei legge når månen var i ny, men sjølve byggearbeidet burde ein ta fatt på når månen var i ne. Skulle taket bli tett, var det best at tekkinga blei gjord ved fullmåne.

Kammersa var sørvende. Det er eit par hundre år sidan dei kom som eit nytt trinn i utviklinga av bondestua. Dei var først utan oppvarming, men fekk varme frå *rehetuba*. Kammersa representerte noko nytt også ved at dette var rom bare for menneska. ■

Grunnplan for ei bondestue. 1 stua/ rehetuba, 2 treskehuset/ rehealune, 3 kjøkken/ köök, 4 gang/ esik, 5 finstue/ vöörastetuba, 6 kammers/ kamber, 7 skjul/ ulualune, 8 spiskammers/ sahver, 9 agnhus/ aganik, 10 hestestall/ hobusetall, 11 vindfang/ trepikoda. Teikninga er frå boka Eesti rahvakultuur.

fra side 1

Valgdagen er det ikke tvil om i Estland. Loven slår fast at ordinære valg til nasjonalforsamlingen finner sted første søndag i mars hvert fjerde år. Å forutse hvilke partier som vil utgjøre de store politiske krefte, for ikke å si hvilke partier som overhodet vil finnes, er mer usikkert. To partier med henholdsvis seks og sju sittende representanter, ramlet helt ut denne gangen. Det var det russiskdominerte *Estlands forente folkeparti* (Eestimaa Ühendatud Rahvapartei) og det sosialliberalistiske *Samlingspartiet* (Koondarakond). Sistnevnte ble oppløst i løpet av valgperioden. Partiet som president Arnold Rüütel kommer fra, skiftet navn i løpet av siste periode, og det gamle *Landsbygdpartiet* (Eesti Maarahva Erakond) går nå under navnet *Folkeforbundet* (Rahvaliit). Det gjorde et byks fra 7 til 13 representanter og rakt inn i regjeringen. Ellers er stort sett de samme partiene representert i det nye parlamentet, men mandattallet har endret seg for de fleste.

Det mest bemerkelsesverdige var at en nykommer i partilandskapet greide å bli ett av de to største partiene i nasjonalforsamlingen. *Res Publica*, som ble stiftet for mindre enn to år siden, fikk 24,6 % av stemmene og seilte opp på siden av det mye eldre *Senterpartiet* (Keskerakond). Selv om Senterpartiet med 25,4 % hadde større oppslutning, endte de opp med 28 mandater hver. Dermed hadde de to partiene til sammen absolutt flertall i det nye parlamentet, uten at det gjorde situasjonen enklere. De står langt fra hverandre politisk, og begge framstod som sannsynlige kandidater til regjeringsmakten. I tillegg så begge partiene seg selv som vinner av valget. Senterpartiet lå før valget an til å øke mandattallet betraktelig, men ble stående med like mange som forrige gang. Dette fikk pressen skylden for. Potensielle velgere ble skremt bort, het det, og vi ser ikke bort fra at påstanden har et visst sannhetsinnhold.

Samlingspartiet er under **Edgar Savi-**

Borgermesteren i Tallinn, **Edgar Savisaar**, avlegger stemme sammen med sin kone, bydelsleder **Vilja Savisaar**. (foto: Postimees)

saars ledelse etter program og profil det mest venstreorienterte av partiene representert i Riigikogu. Likevel er partiet vanskelig å plassere politisk, noe som har å gjøre med en ganske pragmatisk og etter manges mening populistisk stil. Partiet markedsfører seg som et folkelig parti med fokus på sosiale spørsmål, men partileder og statsministerkandidat Savisaar, som også er sittende ordfører i Tallinn, har et rykte som kynisk maktpolitiker. Mange ser det som et godt eksempel på situasjonen at partiet i slutten av siste periode har sittet i regjering sammen med det svært høyreorienterte *Reformpartiet* (Reformierakond) som de politisk burde stå ganske langt fra.

Partiet kjørte også en intens kampanje, der blant annet nybakt partipolitiker **Enn Eesmaa**, fra før kjent som nyhetsoppleser for estisk TV3, nå opplyste folket med reklamesnutter for partiets politikk på de kommersielle fjernsynskanalerne. Reklamesnuttene anskueliggjorde de enorme framskrittene partiet ville få i stand om de kom i regjeringssposisjon, og ble signert med parolen "Med oss vinner alle!"

Mens Senterpartiet vokste ut av den nasjonale folkefronten tidlig på nittitallet, er *Res Publica* en forholdsvis høyreorien-

tert nydannelse som vokste ut av misnøye med de eksisterende partiene. Blant de fremste slagordene er "Velg orden!" og "Nulltoleranse!" og partiet framstiller seg som representanter for en ny politikk. De vil slå hardt ned på alle former for korrupsjon og tvilsom offentlig pengebruk, og fokuserer på rene linjer, klare lover og strengere straffer. For et slikt opprydningsparti var det kanskje av symbolsk verdi at frontfiguren og statsministerkandidaten **Juhan Parts** (36) tidligere var riksrevisor. Motstanderne i valgkampen forsøkte å spille på hans og partiets uerfarenhet i realpolitikken. I Reformpartiets reklamesnutt ble *Res Publica* framstilt som et mannskap av glade amatører som prøver ut funksjonene på et moderne rutefly fullt av passasjerer. Likevel var det tydelig at velgerne ikke lot seg skremme, for nesten hver fjerde velger gav partiet sin stemme. Hva Parts og *Res Publica* gjør ut av den nyerhvervede innflytelsen kan bare framtida vise.

Reformpartiet til sittende statsminister **Siim Kallas** gjorde heller ikke noe dårlig valg. Og sant nok, å sitte i regjeringssposisjon og likevel gå fram fra 18 til 19 representanter, det kan en kalle en valgseier.

Det kristeligdemokratiske *Fedrelandsforbundet* (Isamaaliit) spilte på nasjonale strenger i valgkampen, med slagord som "For Estlands nasjonale interesser", gjerne med de nasjonale fargene, blått, svart og hvitt som bakgrunn. De framhevet blant annet lave fødselstall som en fare for det estiske folks framtidige eksistens, og lovet å gjøre det de kunne for sikre befolknings-tilveksten. Mange andre politiske krefter sa seg enige i disse hovedpunktene, men patriotene selv gjorde det heller labert i dette valget, og falt fra 18 til 7 mandater.

Bedre gikk det heller ikke for de moderate sosialdemokratane (*Möödukad*), som falt fra 17 til 6 mandater. Partiet profilerte seg med **Ivari Padar**, ny leder og statsministerkandidat, og en relativt saklig kampanje som i motsetning til de fleste andre ikke gikk inn for å sverte motstanderne.

Kvinnene har enda ikke fått gjennomslag i estisk politikk. For fire år siden ble 18 kvinner innvalgt, denne gangen 19. Sterkest prosentuell kvinnerepresentasjon finner vi hos De moderate med 2 av 6, og hos Senterpartiet med 7 av 28. Fedrelandsforbundet har ren mannebenk.

Valgdeltakelse

Ifølge valgstyret gjorde 58 % av de stemmeberettigede sin borgerplikt denne gangen. Størst var valgdeltakelsen i Tallinn (63,7 %), og minst i det russiskdominerte nordøstlige *Ida-Virumaa* (51,9 %).

Valgdeltakelsen var en halv prosent høyere enn i 1999, men ti prosent lavere enn i 1995 da nesten 68 % avgav stemme. Sammenlignet med lokalvalget i fjor høst, da deltakelsen var helt nede på 52,4 %, var resultatet denne gangen oppmuntrende.

Hjemmesitterne begrunner passiviteten med at ingen partier er troverdige. Denne holdningen er nok også en del av grobunnen for den store suksessen *Res Publica* opplevde i valget. Sosiologene fant fort ut at av de som stemte på *Res Publica* hadde en av fire ikke deltatt i tidligere valg.

Estland er et land i voldsom forandring, og stadig omstrukturering er bestandig ubehagelig. Dette er en av mange grunner til at folk føler seg fremmedgjort i forhold til politikerne og retorikken deres, som danner en kontrast til de jordnære problemene hverdagen består av. Sentralt for mange står lønnsnivået og livsstilen til de folkevalgte, som for vanlige mennesker kan fortone seg som unødvendig luksus. Det er vanlig å oppfatte politikerne som en fjern og rik overklasse som har glemt hvilke forhold folk flest lever under.

Valgkamp og propaganda

I måneden før valget var det umulig for besøkende i Estland å unngå å legge merke til at noe var i emning. Bybildet og mediabildet var dominert av de enorme valgkramene med bilder av smilende kandidater. Plakatene bredte seg gjerne

over hele husvegger og det var en sann flom av mer eller mindre originale reklameeffekter. Politikk er salgsvare. Det er ikke satt noe tak på bruken av annonseringsmidler for partiene, og presset er enormt på dem som vil prøve å henge med på reklamekjøret.

Alle de store partiene var representert med reklamesnutter i fjernsynet der de la ut om fordelene med sin egen politikk, og i stor grad om svakhetene ved de andre partiene. Mange betalte innslag inneholdt dårlig skjulte parodier på politiske motstandere. I etterkant blir en del av personangrepene karakterisert som ulovlige, men metoden er så utbredt at det er vanskelig å mobilisere politisk vilje til å ta et oppgjør med slike utvekster. De fleste har egne svin på skogen.

Omkring 100 millioner estiske kroner ble brukt til markedsføring av partier og kandidater. Bare en svært liten del var egnet til å gi en dyper forståelse av politikken. Estlands forrige president, **Lennart Meri**, var en av dem som kritiserte den ukontrollerte pengebruken i valgkampen. Han nevnte blant annet faren for at utenlandske storkonsern kunne kjøpe seg makt og forme opinionen etter egne interesser. Han mente at det nyvalgte parlamentet burde lage retningslinjer for kampanjevirk-somheten og sette et tak.

Skattepolitikk

Det kanskje mest opphetede temaet i forkant av valget var skattepolitikken, der partiene representerte ganske ulike syn på hvordan inntektsskatten bør beregnes. Mot-poler og arge motstanderne i dette spørsmålet var ironisk nok de samme som satt i regjering sammen, nemlig Senterpartiet og Reformpartiet.

Gjeldende skattelovgivning er nå 26 % flat skatt av inntekt. Høyresiden ser på denne liberale og enkle skattelovgivningen som fremste årsak til den økonomiske framgangen Estland har opplevd. Reformpartiet ville gå enda lenger og gjorde 20 %

flat skatt til en av hovedsakene i kampanjen. Samtidig latterliggjorde de Samlingspartiet som kjempet for progressiv beskatning med satser fra null og opp til 33 %.

EU-saken

Selv om EU-saken var til stede i valgkampen, er ingen nei-partier representert i det nye parlamentet. De fleste store partiene sier klart ja til estisk EU-medlemskap, mens Senterpartiet forsøker seg med et tja. Partiet var redd for å støte bort den delen av velgerskaren som var skeptisk til det nye Europa. Denne skepsisen stikker likevel ikke dypt i partiet, ettersom mange punkter i programmet forutsetter bruk av EU-midler. Tja til tross, Senterpartiet er mest på linje med skatte- og sosialpolitikken i Vest-Europa og vil følgelig ha minst problemer ved et medlemskap. De nyliberalistiske kreftene i Estland kjemper allerede nå frenetisk for å hindre felles EU-lovgivning på disse feltene, men noe valgtema ble det ikke. Nei-bevegelsen ble i valgkampen inkarnert i *Selvstendighetspartiet* (Iseseisvuspartei), men det kom langt under sperregrensen på 5 %. Det samme gjorde det konservative *Kristelig folkeparti* (Eesti Kristlik Rahvapartei) som også er imot medlemskap i EU.

Russerne

Verken Estlands forente folkeparti eller Det Russiske Partiet i Estland (*Vene Erakond Eestis*) kom over sperregrensen. Dermed er det ingen som direkte representerer den estlandsrussiske befolkningen i det nye parlamentet. Det blir på ekstremt hold forlangt innkvotering av russere, men få tar dette kravet alvorlig. Selv om noen ser det som et problem at de to partiene ikke nådde opp, betyr det naturligvis ikke at det ikke sitter etniske russere i forsamlingen. Det må oppfattes som en heldig utvikling at det er så liten oppslutning om partier på etnisk grunnlag. Estere og russere stiller på samme partilister der politikken i prinsippet er det avgjørende.

Slutten på visa: regjeringsskabelen

Det eneste sikre etter valget, var at regjeringen kom til å omfatte enten Res Publica eller Keskerakond. Dermed framstod Edgar Savisaar og Juhan Parts som de to rivaliserende statsministerkandidatene.

Savisaar var som leder av det overlegent største partiet forbigått for fire år siden av president Meri. Da fikk Mart Laar fra Fedrelandsforbundet i oppdrag å danne regjering. Nå hadde Savisaar store forventninger til Arnold Rüütel, og han ble tidlig innkalt til samtaler med presidenten. Og 1. april ble Savisaar bedt om å danne regjering. Men i mellomtiden hadde mye skjedd i kulissene. Res Publica hadde forhandlet med partiene på høyresiden. Med støtte fra 67 av 101 representater i parlamentet kunne en regjering på det grunnlaget se ganske sterk ut. Savisaar hadde egentlig bare de 28 representantene fra sitt eget parti å regne med og innså at han ikke maktet å skape en stabil regjering. Dermed gikk oppdraget neste dag til Juhan Parts.

Selv om det er vanskelig å bære staur, var det et nederlag for Parts at han måtte oppgi å få til en firepartiregjering som også omfattet Fedrelandsforbundet. Det største og det minste partiet i koalisjonen ville utgjort et flertall i regjeringen. Verken **Siim Kallas** i Reformpartiet eller **Villu Reiljan** i Folkeforbundet gikk med på en slik makt-deling. Til slutt måtte partileder **Tunne Kelam** rykke ut med en erklæring om at Fedrelandsforbundet ikke stilte seg i veien for en regjeringdannelse uten dem.

Endelig kunne Res Publica, Reformpartiet og Folkeforbundet skrive under på koalisjonsavtalen. Avtroppende statsminister **Siim Kallas** var ikke interessert i andre ministerposter og flyttet ned i representantsalen. Ganske raskt kunne Juhan Parts legge fram regjeringforslaget. Den nye opposisjonen var kritisk, men forslaget ble godkjent med 60 stemmer. Det svarer nøyaktig til koalisjonspartienes representasjon i parlamentet. Dermed kunne den nye regjeringen tiltre 10. april. Estland fikk Europas

yngste statsminister. Han mangler erfaring ikke bare med regjeringsarbeid, men med politikk i det hele tatt.

Av 14 ministerposter nøyde Res Publica seg med 5. Det er magert utbytte av et strålende valgresultat. Nykommerne insisterte på å få regjeringssjefen, så der var det ingen vei utenom. Bortsett fra dette virker det som ringeneve Siim Kallas fra Reformpartiet og Villu Reiljan fra Folkeforbundet langt på vei var de som la kortene.

Statsminister Juhan Parts fikk følgende partifeller i regjeringen: utdannings- og forskningsminister **Toivo Maimets**, finansminister **Tõnis Palts**, justisminister **Ken-Marti Vaher** og sosialminister **Marko Pomerants**.

Like mange taburetter gikk til Reformpartiet. De har den eneste kvinnelige ministeren. Utenriksminister **Kristiina Ojuland** fortsetter og danner derved bindeleddet mellom den forrige og den nye regjeringen. Fra Reformpartiet kommer videre forsvarsminister **Margus Hanson**, økonomi- og samferdselsminister **Meelis Atonen**, kulturminister **Urmas Paet** og minister **Paul-Eerik Rummo**.

Ved valget kom Folkeforbundet i mål med 13 representanter. Det gav uttelling i form av fire taburetter: miljøvernminister **Villu Reiljan**, landbruksminister **Tiit Tammsaar**, innenriksminister **Margus Leivo** og minister **Jaan Õunapuu**.

En umiddelbar reaksjon er skepsis til denne regjeringen, og en ubehagelig følelse av at Reformpartiet bare driver et spill. Partileder Kallas satte seg til rette i nasjonalfor-samlingen for å vente på en ny sjanse til å gripe roret. Han risikerte ikke partiets beste krefter i en svak regjering. Utenriks-

Tunne Kelam.

minister Ojuland hadde ikke overbevist i forrige regjering, men nettopp hun er den som fortsetter. Den gamle dikteren Paul-Erik Rummo hadde mobilisert sin poetiske åre og proklamert at han ville kjempe til siste bloddråpe for 20 % flat skatt. Han ble ikke innvalgt i nasjonalforsamlingen, men nå skal han bekle en ministerpost. Osv.

Og hva skal vi si om ministrene fra de andre partiene? Har de f.eks. rent mel i posen? Res Publica gikk i valgkampanjen ut mot korrupsjon og lovløshet, men kan komme til å smake eget ris. Omtrent samtidig med regjeringsutnevnelserne gjorde det estiske økokrim dokumentbeslag som kan få alvorlige følger for den ovnsferske finansministeren Tõnis Palts, og dermed for partiet hans. Det kunne ligge an til at bukken passer sin egen skitne havresekk, for Palts er sjef for det departementet økokrim sorterer under. Nettopp denne mannen har nok vært problembarnt for Res Publica. Han er erfaren i politikken, og er det noe partiet trenger, så er det politisk erfaring. Han var blant annet tidligere borgermester i Tallinn som representant for Fedrelandsforbundet. Da Res Publica kom på markedet, gjorde han et opportunistisk partiskifte og aspirerte til partileder. Samtidig er han en riking med midler nok til å berike partikassa med flere millioner. Estisk oppsøkende presse vil nok gjøre alt den kan for å finne ut mer om forretningsvirksomheten hans. Der kan det ligge sprengstoff.

Det er vanlig å gi nye regjeringer 100 dager til å vise hva de kan. Nå kommer sommeren imellom, så vi kan være villig til å gi litt mer. Men vil Villu Reiljan og hans partifeller gjøre det samme? Klarer de hos seg selv å grave fram den respekten for andres meninger som er avgjørende for et samarbeid? Koalisjonen kan komme til å sprekke ganske fort på grunn av indre trykk. Da er spørsmålet om Savisaar får en sjanse likevel. Muligheten for å skrive ut nyvalg fins også. ■

Valsystemet

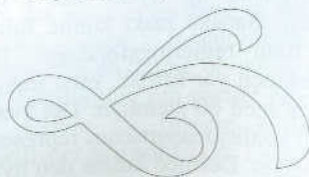
Overskrifta får vera som ho vil. Det estiske valsystemet er altfor innfløkt til at det her kan bli forklart i alle detaljar. Dette blir derfor temmeleg overflatisk og ufullstendig.

Landet er delt i valdistrikt. Det blir vald utsendingar frå dei ulike valdistrikta utan krav om at kandidaten skal bu der eller ha noka tilknytning til den delen av landet. Det er dei politiske partia som spelar ut dei sterke kaste korta der det kan gje best uttelling.

Dei fleste kandidatane stiller til val på partilister, men det ville vera utilbørleg tvang mot frie menneske å krevja partimedlemskap av alle, så det var også 16 ubundne kandidatar. Ingen slike kom forresten inn denne gongen heller, endå om ein av dei fekk så pass som 604 røyster.

Kvar kandidat til valet får eit nummer. Veljaren røystar på person ved å skriva kandidatnummeret på røystesetelen, som så blir lagd i urna. I prinsippet blir dei valde som får flest røyster, men det er også eit system med utjamningskandidatar. No i mars vart 74 parlamentsmedlemmer innvalde på grunnlag av det personlege røystetalet. Med 12 960 røyster var Edgar Savisaar i særklasse den største magneten og drog med seg fleire partifellar. I kjølvatnet kom f.eks. Evelyn Sepp inn med 292 røyster. Det var det lågaste talet denne gongen. For fire år sidan greidde ein kandidat seg med 64; i 1992 var det ein som gjorde spranget med 51 røyster.

Sitjande statsminister, Siim Kallas, fekk no 10 009, Juhan Parts, som tok over på sjefsposten etter regjeringsskiftet i april, fekk 6 890 røyster. (olm)

Parlamentspresidenten

Res Publica tok beskjeden for seg av ministerpostene i den nye regjeringen, men kjørte fram sin egen kandidat til ny parlamentspresident. Partiets mann var overraskende nok en kvinne. Med dette sjakktrekket kan Res Publica mildne inntrykket av gutteparti. Mens partiet bare var knapt to år, hadde deres utvalgte vært medlem knapt ett år da hun fikk tilbud om posten.

Ene Ergma.

Navnet er **Ene Ergma**, født 1944 i Rakvere. Neste år fyller hennes jevnaldrende 60 år, men som skuddårsbarn kan hun feire femtenårsdagen sin. Hun har tatt doktorgraden i Moskva (1984). Studier og forskning oppholdt henne 20 år i Moskva. Siden 1988 har hun innehatt et professorat i astrofysikk ved universitetet i Tartu. Blant andre verv og titler nevner vi at hun i 1999 ble valgt til visepresident for Estlands vitenskapsakademi. Representantene for små land må kunne fremmede språk. Ene Ergma behersker engelsk, tysk, polsk og russisk i tillegg til morsmålet. Det er vanlig at estere i høye

posisjoner kan finsk. Med en fortid i Moskva og Tartu har ikke Ergma hatt noe særlig kontakt med det språket.

Luksusbiler og grove inngrep i statskassen til egen fordel har gjort Estlands folkevalgte upopulære. Men Ene Ergma ofrer gjerne egen komfort om det kan gi midler til vitenskap og andre nødvendige poster på statsbudsjettet. Hun var innstilt på fortsatt å ta bussen mellom hjemmet i Tartu og den nye arbeidsplassen i Tallinn. Motstrebende gikk hun med på å ta i bruk visse effekter som posisjonen krever. "En går ikke i dongeribukse til mottakelse hos de utenlandske ambassadørene", ble hun sitert i en avis, så det var hun klar over. Andre av etikettens finesser ville hun tilegne seg på kurs. Vi føler oss sikre på at Estlands parlament vil bli styrt av en person som ikke misbruker statens midler. Kvinner på toppen blir alltid framholdt som forbilder for jentene. Måtte de kjekke guttene også være mottakelige for litt nøkternhet! (jv)

Flytende grenser?

Nei, grensene flyt ikkje. Det gjer derimot grensevakta. Den tidlegare oljetankaren Henry blir ombygd til grensestasjon som skal plasserast i Praaga. Og vil du finna Praaga, må du ha skikkeleg kart. Dette er namnet på ei grend i munninga av Emajõgi, elva som renn gjennom Tartu ut i Peipsi. Praaga ligg 41 km frå Tartu og 6 km frå Varnja. Opplysningar frå 1973 fortel at Praaga hadde 13 innbyggjarar. I 1992 var det 2 igjen. No er det ingen fastbuande der.

Grenseposten Henry blir bemanna av vakter frå garnisonen i Varnja, 6 kilometer nord for Praaga. På veg sørover langs Peipsi er dette omtrent det siste punktet der du får fast grunn under føtene før dei vide

våtmarkene Varnja soo og Emajõe suursoo.

Når ein siglar nedover Emajõe, er Praaga den siste staden der det går an å leggje til noko slag brygge før ein dreg ut på Peipsi. Eller den første når ein kjem inn frå Peipsi med fangst. Heilt sidan mellomalderen har området vore kjent som særskilt fiskerikt. Det har også vore stasjon for meteorologiske og hydrologiske målingar.

Den som slumpar til å dra nedover Emajõgi ein vakker sommardag, kan få hallusinasjonar og tru han har hamna f.eks. i Indonesia, for her står husa på pålar. I godver ser det eksotisk og jamvel romantisk ut. Med litt innlevingsevne skjønner ein likevel at folk har flytta bort herifrå. (olm)

Vanskeleg ministerpost

Estlands sjølvstendeperiode viser at innanriks- eller kommunalminister er det ikkje lett å vera. På denne posten har ministrane sete i relativt korte periodar. Når dei har gått av, har det gjerne vore i samband med ein eller annan skandale. Edgar Savisaar sat berre eit halvt års tid før han måtte gå av etter den mykje omtalte *lindiskandaal* i 1995 då han hadde gjort hemmelege lydbandopptak av politiske kollegaer, eller ditto motstandarar – alt ettersom ein ser det. Med den nye regjeringa i april i år, tok den femtande ministeren plass på denne taburetten etter at sjølvstendet vart gjenvunne i 1991. Han heiter Margus Leivo og representerer Folkeforbundet. Nettopp for Leivo kan det vera nødvendig å forsterka konstruksjonen av taburetten, for han har store fysiske dimensjonar. Ei avis såg for seg at kriminaliteten ville gå ned, for skurkane ville ta beina på nakken ved synet av den røselege ministeren.

I regjeringskoalisjonen det siste året før valet no i mars, sat det ein Senterparti-mann som sjef i innanriksdepartementet. Han heitte Ain Seppik (f. 1952) og er dommar i det sivile livet. Kort tid før valet vart han tvinga til å gå av på grunn av den sterke opinionen mot han, som også truga med å gå ut over partiet og kanskje jamvel regjeringsspartnaren.

Som dommar hadde Ain Seppik i sovjetperioden sendt uskuldige i fengsel og på sinnssjukehus. Den saka som fekk mest merksemd galdt to skulegutar som vart straffedømde i 1985. Mellom anna hadde dei tent på eit steinmonument til minne om den kommunistiske oppreisten i 1924. Vi kan jo undrast kor mykje skade det vart på steinen, men det var vel det antisovjetiske sinnelaget og ikkje skaden som var avgjerande. Det vart retta falske skuldingar mot gutane, men dei tilstod fordi dei vart truga med at dei i anna fall måtte sona dommen i Russland. Ti år seinare vart

dommane erklærte ugyldige og ungdommane rehabiliterte. Den eine var i mellomtida død i ei ulykke.

Seppik tykte no at han vart eit offer. Om han var skuldig, så var heile generasjonen hans skuldig ved at dei hadde vore aktive i samfunnslivet under sovjetregimet. Under sovjetregimet måtte dei lyda sovjetisk lov. Og då han avla embetseid som minister, hadde han ikkje hugsa desse gamle hendigane i rettssalen, har han hevda. Senterpartiet med Edgar Savisaar støtta ministeren sin fullt ut.

På den måten har Seppik rett, at Estland ikkje har teke noko oppgjær med fortida. Sikkert vil det dukka opp liknande saker. Særleg er slike avsløringar å venta når det stundar til val.

Det kom fram at den eine av dei to dømde gutane hadde bedt om nåde. Bønna vart avvist av leiaren for presidiet i Estlands øvste sovjet, Arnold Rüütel. Han vart hausten 2001 vald til president etter Lennart Meri, og det utan nokon stor debatt om kva han hadde gjort eller ikkje gjort under sovjetregimet.

Vi veit at veldig mange estarar greidde seg gjennom sovjetperioden utan samarbeid med okkupanten. Mange av dei har opplevd det som ei alvorleg fornærming når Seppik vil gjera heile generasjonen til medskuldige. (*olm, april 2003*)

Skal – skal ikkje

Val til nasjonalforsamlinga vart halde 2. mars. Ganske fort var røystene talde og resultatet kjent. Men valresultatet vil ikkje seia at me veit kven som begynner å representera dei ulike valdistrikta og partia. Etter valet følgjer den perioden då estiske røystesamlarar tel på knappane om dei skal dra til parlamentet eller ikkje. I avisene kan ein finna overskrifter som fortel at NN har bestemt seg for å avstå eller tvert om at han no har tenkt seg om og verkeleg vil ta plass på representantbenken. (*olm*)

Natur og naturvern 2

Av Turid Farbregd

Første del stod i Estlands-nytt nr. 1-2, 2003. Interesserte kan venda seg til Norsk-estisk forening for å få dette nummeret. Der vart det tatt opp store liner og generelle forhold. Her konsentrerer vi oss om vinteren som no ligg bak oss. Det er nesten som å snakka om snøen som fall i fjor, for vinteren begynte uvanleg tidleg med snø og frost i november, og den største snødetten kom i april. Alt i alt var det likevel sparsamt med nedbør også i Estland i vinterhalvåret.

Normalt er det romsleg nok ute på Finskevik, men isen og problema tårna seg i vinter opp jamvel for store skip med kraftige motorar. Finske og russiske isbrytarar prøvde å halda opne renner for skipstrafikken. Det vart slått full katastrofeberedskap på grunn av eit par greskregistrerte oljetankarar som gjorde fleire turar og lasta olje i Primorsk nord for St. Petersburg. Oljetankarane hadde forsterka baug, men mangla andre eigenskapar som Finland krev av skip som navigerer under så ekstreme isforhold. Korleis ville det sett ut på kysten av Estland eller Finland til sommaren om ismassane hadde knust oljetankaren som ein blekkbok og klemte ut 120 000 tonn råolje?

Finske styresmakter heilt opp til ministernivå prøvde å protestera uten å få den

austlege naboen i tale. Statsminister Paavo Lipponen jakta per telefon på kollegaen sin og oppnådde berre å få til svar at den russiske statsministeren var på ferie. Den finske regjeringa prøver å få EU til å setja opp eit regelverk som skal minska faren for miljøkatastrofar i Austersjø-området.

Dette er saker som også estiske og finske naturvernorganisasjonar har teke opp. Dei krev at Austersjøen må få ei særstilling som eit viktig innlandshav innanfor EU. Som vi veit, vil dette havområdet frå neste vår av vera omgitt av EU-land på alle kanter, bortsett frå den kyststripa som høyrer til Russland, og som estarar og finnar, utan å seia det altfor høgt, er livredde for. Særleg er det oljeutskipinga som skaper uvisse. Naturvernforbunda har vendt seg til dei respektive regjeringane. Og dei to små statane, Estland og Finland, går inn for at EU skal bli den som forhandlar med Russland om Austersjøen. Eit samla EU kan sjølv sagt setja større makt bak eventuelle krav. Problemet er om EU vil. Har Frankrike, Spania, Italia og andre store EU-land riktig begrep om kva ein skikkeleg nordisk vinter er for noko? Forstår desse appelsin- og druedyrkarane kva det vil seia å møta 75–90 cm tjukk is i skipsleia?

Nettstaden til Estlands naturvernfond finn du på adressa www.elfond.ee.

Vinterstemning.

(foto: Fred Jüssi)

Peipsi

Av Turid Farbregd

Når vi dreg eit par hundre kilometer aust-
over frå den hektiske hovudstaden Tallinn,
møter det oss ei heilt anna verd. I landsby-
ane og tettstadene langs Peipsisjøen kjen-
nest det som tida skulle ha stansa. Vi er
ikkje gamle nok til å minnst den tida, men
tankane går til skildringar i litteraturen av
Russland før kommunismen. Alle stader rår
det ei tsjekhovisk stemning utan hastverk. I
stroka langs Peipsi snakkar dei fleste russ-
isk. Skikkane og religionen er annleis enn
elles i Estland. Også estarane opplever
desse områda som om det var utland.

Gammeltruande

I landsbyane langs kysten bur det mange
gammeltruande ortodokse. Dei flykta vest-
over tidleg på 1700-talet for å koma unna
dei religiøse forfølgingane Peter den store
sette i verk. Peter den store var sterkt på-
verka av det han hadde sett og lært då han
studerte i Holland. Dei gammeltruande
motsette seg planane hans store om å vest-
leggjere skikkane og klededrakta til det
russiske folket. Fornyingane galdt også den
ortodokse trua og kyrkja. Om lag ein halv
million gammeltruande vart drepne medan
konflikten gjekk for seg. Resten flykta til
utkantane av det store riket, mellom anna
til strendene av Peipsi.

I våre dagar er Kolkja (ca. 350 innbygg-
arar) eitt av dei sterkaste støttepunktene for
dei gammeltruande. Der ligg det to kyrkjer
med svært verdifull innreiing, interessante
gravlundar, og museum. Der er det ein res-
taurant som held på dei gamle russiske te-
og mattradisjonane. Mange gammeltru-
ande er det også i landsbyane Kallaste,
Nina, Kasepää og Varnja.

Busetnaden i området har i hundrevis
av år vore konsentrert til kyststripa. Dei
gammeltruande har tradisjonelt budd i
kilometerlange landsbyar med ei saman-
bindande gate som følgjer dei slakke

buktingane til Peipsi. Husa ligg som perler
på ei snor på begge sider av denne gata.

Fisk og agurk

Folk lever av det innsjøen og kystlandet gir.
Fiske er ein viktig næringsveg. Estland fan-
gar den største delen av ferskvannsfisken
sin her. Det blir m.a. fanga gjørs, brasme,
krøkle, gjedde, mort, og ein slektning av la-
gasild. Fangsten av denne siste er i periodar
forbudt på grunn av faren for utfisking.
Den andre tradisjonelle næringsvegen er
grønsakdyrking. Der er dei lokale spesi-
alitetane agurk, løk, tomatar og ymse urter.

Områda ved Peipsi er av dei fattigaste i
Estland. Det er venta at turisme skal bety ei
vitalisering av den svake økonomien. Det
trengst i ein fart å finna pengar som kan
investerast i utviklinga av turistsørvisen.
Estland har ei strandlov, men sty-
resmaktene greier dårleg å handheva den.
Nyrikingar prøver å leggja under seg dei
beste strandbitane som privat område der
dei omgir seg med adgang-forbudt-skilt.
Eigarminna deira har ikkje grunnlag i estisk
lovgiving, men om dei i tillegg let ein
mannefond sjæferhund vakta det vesle
paradisiet, er det få som vågar å setja foten
sin på den delen av allemannsretten.

Alatskivi slott

Når ein først er på dei kantar, så bør ein
spandera på seg ein avstikkar til tettstaden
Alatskivi. Berre ca. 4 km frå Peipsi finn ein
stader som dannar kontrast og set i relieff
alt som hittil har vore nemnt i dette over-
synet. Først og fremst gjeld dette Alatskivi
slott. Det er eitt av dei flottaste i Estland.
Eller det var eitt av dei flottaste. Godset har
ei historie som går fleire hundre år tilbake.
Kjende baltisktyske adelsslekter har sete på
godset. Då slottet vart oppført, heitte
eigaren Arved von Nolcken. Han forelska
seg i Balmoral slott, sommarresidensen til

Alatskivi slott

den britiske kongefamilien i Skotland.
Dermed let han 1880–85 sitt eige slott bli
bygd i nygotisk stil. Når ein plasserer bileta
av dei to slotta ved sida av kvarandre, ser
ein tydeleg likskap. Sjølv om slottet var
solid kvalitetsarbeid, har det ikkje kunna
motstå det forfallet tida fører med seg. No
er slottet blitt eit viktig restaureringsobjekt
som blir støtta med utanlandske løyvingar.
Oppussinga har kome så langt at det blir
arrangert konsertar og utstillingar i lokala.
Kring slottet ligg det ein open park på 60
hektar som like eins skrik etter omsorg av
kjærlege hender.

Berre tre kilometer frå Alatskivi i ret-
ning Tartu ligg Liiv-museet, huset der brør-
ne Juhan Liiv (1864–1913) og Jakob Liiv
(1859–1938) har budd. Dei var diktarar
begge to. Juhan blir rekna som Estlands
fremste lyrikarar i ein viss periode. Dei
eigenarta dikta hans er enkle og sameinar
det undertrykte folket sin tragedie med
hans eigen.

Den beste tida på året

Tykkjer du jula er for kort, kan du gjere
henne litt lenger blant ortodokse russarar
som innleier feiringa si trettandedagen. For
ein isfiskar kan det vera spennande å dra til

Peipsisjøen om vinteren. På dei kantar
varer spenninga i så måte til eit stykke utpå
våren når isen brotnar opp i store flak.
Kvart år er det alltid ein del (russiske)
fiskarar som hamnar på isflak og siglar
omkring i kortare eller lengre tid før dei
blir berga i land av den estiske kystvakta.

Frå turismesynspunkt er siste del av
sommaren den beste tida. Peipsi er vakrast
då, stor som havet, omskifteleg i fargane.
Tilhøva ligg godt til rette for sigling. Vatnet
er ikkje sæleg djupt, så det har god bade-
temperatur. Dessverre har dei varme som-
rane i seinare år ført til oppblomstring av
algene, så i førevegen kan du ikkje vera
sikker på å få nytta det våte elementet.

Agurkane, tomatane og løkane er full-
modne. Langs vegar og gater sit folk og sel
produkta sine. Dei beste agurkane får du
kring Mustvee. Løk er det rikeleg av i
Kotkja, Kasepää og Varnja. Fleire urte- og
løktørkeri sel varene utan mellomledd. Du
får ei vakker løkflette på tre kilo for under
tjue norske kroner.

Overnattingsstader blir bygde slik at si-
tuasjonen forandrar seg og forbetrar seg frå
år til år. Du kan leita på nettet eller spørja
på eit reisebyrå. Prisen ligg på ca. 100–150
norske kroner for eit dobbeltrom. ■

Fergeruten til Estland
Avreise hver dag, ettermiddag fra Stockholm,
morgen fra Kapellskär

Stockholm – Tallinn	18.00 – 10.00
Tallinn – Stockholm	18.00 – 10.00

Kapellskär – Paldiski	09.30 – 19.30
Paldiski – Kapellskär	21.00 – 08.00

*Vi er også behjelpelige med hotellovernattinger,
studieturer, skolereiser, gruppereiser, osv.*

c/o Viking Reiser AS

Grensen 9A, 0159 Oslo
tlf. 23 00 34 80, faks 22 42 03 93.

De estiske sangfestivalene 1

Av Torstein Bach

Artikkelforfatteren, Torstein Bach (36), er sosialantropolog. Han er oppvokst på gård i Foldereid, Nærøy (Nord-Trøndelag) og utdannet agronom fra Mære Landbrukskole. Han gikk musikklinjen på videregående skole, er høgskolekandidat i kulturarbeid fra Bø i Telemark og tok eksamen i sosialantropologi ved Universitetet i Oslo 2002. I forbindelse med studiet gjorde han feltarbeid i Estland 1996–97 og lærte da estisk. Torstein har vært kultur- og museumsleder i Røyrvik kommune, Nord-Trøndelag (1998–2000). Han er nå ansatt som førstekonsulent ved Vitenskapsmuseet i Trondheim. I 1998 giftet han seg med bibliotekar Lea Vinkler fra Tallinn som siden ble ansatt ved Universitetsbiblioteket i Trondheim. I februar 2003 fikk de sønnen Sander.

Sangfestivaltradisjonen kom opprinnelig til Estland fra Tyskland som en del av den nasjonalromantiske bølgen. Det bodde mange tyskere i Baltikum, og de arrangerte bl.a. en sangfestival i Tallinn i 1857 som ga esterne inspirasjon til å lage sin egen nasjonale festival. En av de mest sentrale personene i arbeidet med å skape en egen festival var Johann Voldemar Jannsen (1819–1890). Han vokste opp på landsbygda, men fikk gå i lære hos en prest, og som 19-åring hadde han allerede lært å spille orgel og klaver, og å lese og skrive tysk. I 1857 og i 1864 grunnla han avisene *Perno Postimees* og *Eesti Postimees*, før han i 1865 sammen med sin familie dannet sang- og musikkgruppa Vanemuine, som var oppkalt etter Kreutzwalds og Faehlmanns sanggud. Det var Vanemuine som kom til å arrangere den første nasjonale sangfestivalen i Tartu i 1869, bl.a. som en markering av at det var 50 år siden livegenskapet til de estiske bøndene offisielt opphørte.

Lokale sangdager var tidligere arrangert flere steder, men dette var den første festivalen som samlet kor og orkestre fra hele landet. Til festivalen kom det ca. 1000 utøvere og 20 000 tilskuere. Her ble det som skulle bli den estiske nasjonalhymnen, *Mu isamaa, mu õnn ja rõõm* (Mitt fedreland, min lykke og glede), framført. Teksten var skrevet av Jannsen selv og ble sunget til Pacius' melodi som også er blitt finsk nasjonalhymne. En annen sentral nasjonal-

Torstein Bach.

sang, *Mu isamaa on minu arm* (Mitt fedreland er min kjærlighet), skrevet av Jannsens datter, Lydia Koidula, ble like ens urframført under festivalen. Jacob Hurt, grunnleggeren av den estiske folkloristikken, deltok og fikk for første gang tale for et større publikum. Han la vekt på utdanning, og mante utdannede estere til å være sitt folk tro. Så mange estere fra hele landet hadde aldri før vært samlet, og festivalens betydning for utviklingen av nasjonalt samhold og kampen for selvstendighet var utvilsomt stor. At festivalen var et uttrykk for en voksende nasjonalistisk bevegelse var det ikke noen tvil om. —>

Sangfestivalene ble arrangert med ujevne mellomrom i årene som fulgte, i 1879, 1880, 1891, 1894 og 1896. Antallet estiske sanger på repertoaret økte etter hvert som de mer radikale nasjonalistene fikk dette ønsket igjennom. Ved den 7. festivalen, som ikke ble avholdt før i 1910, var det bare estiske komposisjoner på programmet. Etter et opphold under første verdenskrig ble den 8. festivalen organisert i 1923, fem år etter at den estiske selvstendigheten ble erklært. Festivalen ble da etablert i fastere former, og det ble bestemt at den skulle arrangeres hvert 5. år. I 1934 ble den første nasjonale dansefestivalen organisert, og de siste sang- og dansefestivalene før andre verdenskrig ble avholdt i 1938 og 1939. Krigen som fulgte gjorde at de neste nasjonale sang- og dansefestivalene ikke kom før i 1947.

Festivalene under sovjetregimet

Sovjet-regimet etter krigen kom til å sette sterke preg, og sangfestivalene ble i stor grad overtatt av styresmaktene. Fra å være et uttrykk for estisk nasjonalisme skulle de nå bli et redskap for styrking av det sovjetkommunistiske fellesskapet. Festivalprogrammet ble kontrollert av styresmaktene, noe som førte til færre estiske musikkverk, og at verk som hyllet Sovjetunionen ble obligatoriske. Det ble også forbudt å nummerere festivalene, og fra 1950 ble de tilegnet jubileene for "reetableringen av sovjetmakten i Estland" i 1940, som var en henvisning til bolsjevikenes aktivitet i Estland i 1917-18, og seieren i "den store patriotiske krig" i 1945.

Heino Aassalu skriver i et jubileumsskrift til festivalen i 1994 at den 13. festivalen i 1950 ble arrangert under store vanskeligheter. Folk levde i frykt for å bli beskyldt for nasjonalisme og av den grunn fengslet og deportert. Bl.a. ble en av de mest sentrale personene i organisasjonskomiteen, Ullo Toomi, fjernet.

I forbindelse med de fleste festivalene ble det utgitt minnebøker, og de kan på sitt

vis fortelle om forholdene. I minneboken til festivalen i 1950, en bok med svart omslag preget av Stalinportretter, står det bl.a. at "For 10 år siden, 21. juli 1940, tok det estiske folk sitt land tilbake til sovjetmakten, nå kalt Sovjetrepublikken Estland (...) Estland har gjennom rettferdighet vunnet friheten."

Kontrasten mellom dette og anerkjent historieskriving etter murens fall er åpenbar, spesielt når man kjenner til tvangskollektiviseringen, deportasjonene og den vilkårlige terroren som preget Sovjetunionen under Stalin. I likhet med festivalen ble også minnebøkene et redskap for sovjetisk propaganda, noe som er gjennomgående i hele sovjetperioden. Det er to unntak fra dette og det er bøkene fra festivalene i 1969 og i 1990. Festivalen i 1969 var 100-årsjubileet for den aller første festivalen, og har lite av den påtrengende sovjetiske propagandaen man finner i minneskrift fra tidligere og senere festivaler, og de nasjonalistiske følelsene er tydelig uttrykt, riktignok ikke direkte, men mellom linjene. Det legges bl.a. vekt på at stats-teatret Estonia framførte operaen *Lembitu* om den mytiske estiske kongen fra før korstogridderne tok kontroll i landet på 1200-tallet. Det engelske sammendraget slutter med to linjer fra sangen "Kodumaa" av Mihkel Veske, som tydelig signaliserer at patriotismen er knyttet til Estland og ikke til Sovjetunionen: "Kas tunned maad, mis Peipsi rannalt / käib Läänemere rannale?" (Kjenner du landet som når fra Peipsis bredder til Østersjøens strand?) I forbindelse med jubileet ble også fokus satt på festivalens historie gjennom hundre år, bl.a. i jubileumsskriftet *Laulusajand 1869-1969*. Festivalens historie kunne vanskelig skilles fra Estlands nasjonale historie, og dette kommer tydelig fram i skriftet.

Det at esterne fikk arrangere 100-årsjubileet på denne måten må ses i sammenheng med endringer i det politiske klimaet. Etter Stalins død i 1953 fulgte et politisk tøvær som delvis fortsatte utover i 60-åra.

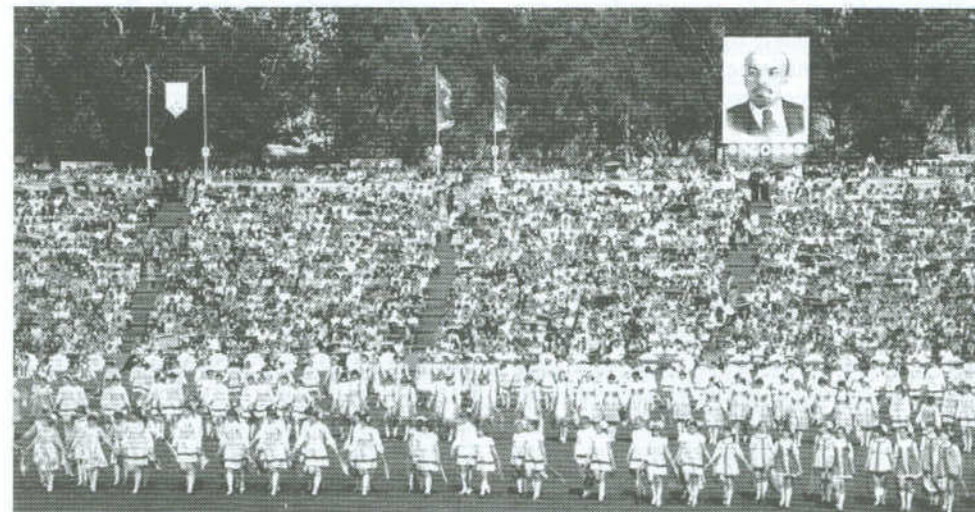
Det betydde ikke at det estiske folket åpent kunne kritisere regimet eller gi uttrykk for nasjonalistiske følelser, men det ble etter hvert mulig for kunstnere og andre å uttrykke seg uten å måtte signalisere støtte til Sovjet-regimet eller ta politisk stilling. Som en konsekvens av dette skjedde det en oppblomstring av abstrakt kunst, absurd teater og modernistisk kunstmusikk, og innen litteratur og poesi ble kunsten å skrive mellom linjene utviklet og perfektionert. De gamle estiske sangene i runometer (på estisk *regivärss*) fikk en renessanse, og det ble komponert moderne korverk med inspirasjon fra disse. På 60-tallet vokste det også fram undergrunnsbevegelser som arbeidet for demokratisering og som hadde kontakter over hele Sovjetunionen. Nord i Estland ble det mulig å få inn finske fjernsynssendinger, noe som i det stille fikk stor innflytelse både kulturelt og politisk.

Denne perioden preget av reformer og bedre muligheter til å uttrykke seg gikk mot en slutt i 1968 da sovjetiske tropper invaderte Tsjekkoslovakia. Utover 70-tallet ble Sovjets nasjonalpolitikk dreid i retning av dannelsen av et sovjetisk samfunn, dvs. at alle sovjetstatens innbyggere skulle smelte sammen til et sovjetisk folk. Det ble

restriksjoner på bruken av estisk, og sovjetisk propaganda fikk igjen en framtrekkende rolle i nær sagt alle sammenhenger. Minneboken *Sulle, Kodumaa* fra sangfestivalen i 1975 åpner med disse ordene (her oversatt fra engelsk): "Den mektige sangen til en fri nasjon stiger igjen fra de baltiske kalksteinstrendene. Sangen forteller om en fortid full av strid og om gledens dag i dag." (Laido, Lember-Bogatkina & Kermik 1976).

Det står i kontrast til de fleste esters oppfatning av 70-tallet. Dette tiåret blir av mange fremdeles omtalt med et grøss som Bresnev-tida, og den tidligere eksilesteren, sosiologen og politikeren Rein Taagepera kaller denne tida "years of suffocation" (*Estonia: Return to Independence*, 1993). Et utslag av russifiseringen i denne perioden var at under sangfestivalen i 1980 ble alle offisielle taler holdt på russisk, noe som aldri tidligere var skjedd.

Også den neste sangfestivalen, i 1985, var svært preget av sovjetisk ideologi, og forsøket på å undertrykke alle utslag av nasjonalisme var ganske åpenbare. Krigsveteraner fra "den store patriotiske krig" ble æret, og festivalen var som vanlig viet krigsseieren og reetableringen av sovjetmakten i Estland. Men minneboken *Lääne-*

Pappa Lenin overvåker her barnas sang- og dansefestival på Kalev stadion 1982.

(foto: tf)

mere paeselt rannalt. *Songs from the Baltic Coast*, som kom ut to år senere, viser at det politiske og kulturelle klimaet hadde begynt å endre seg. En liten tekst av Gustav Ernesaks, som i boken er satt inn ved et naturbilde, gir et godt eksempel på det å skrive mellom linjene. Samtidig uttrykker teksten et håp om bedre tider: "Suu laulab, süda mureseb. On õisi, mis õitsevad kord aastas. Öökuninganna õitseb vaid mõned tunnid ja sedagi öösel. Meie laulupeo uhke õis – "päevade kuningas" – õitseb taas iga 5 aasta tagant 3 päeva, ja õitsemise vaheaastail istutatakse noort metsa ja rajatakse uudismaid." (Munnen synger, hjertet sørger. Noen blomster blomstrer en gang for året. Nattens dronning blomstrer bare noen timer og det om natta. Sangfestivalens stolte blomst – "dagenes konge" – blomstrer hvert femte år i tre dager, og i de mellomliggende årene blir det plantet ungsog og ryddet nyland.)

Med symboler som våpen

Til tross for at de sovjetiske myndighetene ville utnytte sangfestivalene til å spre sovjetisk propaganda, fungerte det ikke slik i praksis. Festivalene kunne isteden utarte til en kamp med symboler mellom en påtrengende sovjetisk propaganda og mer eller mindre fordekte og sofistikerte uttrykk for estisk nasjonalisme. En av lederne ved Viljandi Kulturcollege beskrev en typisk sangfestival for meg:

Sangfestivalen begynte alltid med en ode til Lenin eller ode til partiet. Denne bolken kunne være tonesatt av gode og anerkjente komponister, som for eksempel Veljo Tormis. Musikkstilen kunne være moderne, men samtidig ha nasjonale elementer i seg, noe som gjorde at musikken i seg selv ikke var sovjetisk propaganda. Når den obligatoriske hyllingen til partiet var over, kom det gjerne et moderne musikkstykke, for eksempel av Arvo Pärt eller andre kjente komponister, som ikke direkte inneholdt sovjetisk propaganda, men like-vel på en måte var forent med den. Etter dette kom det

annen musikk, en stor del av dette var nasjonal musikk. Sangene var ikke helt tilfeldig plukket ut, men var ofte på en eller annen måte tilpasset sovjetisk ideologi. Det vil si at de ikke signaliserte motstand mot regimet, men heller ikke støtte til det.

En annen seksjon skulle være internasjonal. Det var viktig å uttrykke vennskap til det russiske eller andre sovjetiske folk. Russisk folkemusikk kunne bli framført, eller folke-musikk fra Usbekistan, for eksempel. Så kunne det komme flere innslag, men avslutningen var alltid en hyllest til det sovjetkommunistiske felleskapet der folkene levde lykkelige sammen og var kamerater.

Noe av det mest interessante ved festivalen var at publikum alltid selv til slutt begynte å synge *Mu isamaa on minu arm*, nasjonalsangen med tekst av Lydia Koidula og melodi av Gustav Ernesaks. Dette sto ikke på programmet, og mange av de besøkende fra utlandet lurte på hvorfor folk reiste seg og begynte å synge denne sangen om og om igjen. Samtidig ble det ofte spilt korpsmusikk over høgtalerne for å overdøve sangen.

Denne beskrivelsen av sangfestivalene under sovjettiden tyder på at de sovjetiske symbolene, bestående bl.a. av Lenin, russisk språk og kultur og det røde flagget, ikke evnet å skape en virkelighetsforståelse som fikk stor støtte i den estiske befolkningen. Istedenfor at festivalen blir et symbol på det sovjetrussiske fellesskapet, er det festivalen som symbol på estisk nasjonal solidaritet som får størst tilslutning, noe som blir eksplisitt uttrykt ved at publikum reiser seg og synger *Mu isamaa on minu arm* til slutt. Da viser det seg at estiske patrioter nok en gang har fått samles og uttrykt sin nasjonale patriotisme til tross for myndighetens iherdige forsøk på å forvandle festivalen til et sovjetisk rituale. De estiske patriotene kan på denne måten vinne festivalen og den fortsetter dermed å være et rituale hvor estisk solidaritet blir uttrykt og befestet.

(Andre del av denne artikkelen kommer i neste nummer av *Estlands-nytt*)

MINNEORD

Terje Baalsrud 9.5.1914–17.03.2003

Norsk-estisk forening har igjen mistet ein av æresmedlemmene. Terje Baalsrud var ein av dei som alltid møtte trufast til ymse møte og arrangement. Det var blitt tradisjon sidan han dukka opp i 1985 på årsmøtet til Norsk-estisk kulturlag, den første organisasjonen i Noreg som dreiv aktivt vennskapsarbeid med Estland. Men Baalsrud hadde vore ute lenge før den tid. I viktige saker kan ein ikkje berre venta på at andre skal ta fatt, meinte han.

Baalsrud var fødd i Kristiansand, men familien flytta til Oslo i 1919, og der budde han sidan. Han vart uteksaminert sosialøkonom 1937, men skulle for det meste koma til å arbeida som bladmann. Lengst fartstid hadde han i Norges Handels- og Sjøfartstidende (frå 1987 Dagens Næringsliv) der han begynte 1949 og arbeidde seg fram til sjefsstolen der han sat 1962–1978, og med tittelen sjefredaktør stod han oppført i telefonkatalogen heilt til han døydde.

Baalsrud var heile livet interessert i økonomi, politikk, historie og norsk for-svar. Interesse for Baltikum vart vekt alt i mellomkrigstida. Han såg randstatane nærmast som ein del av Norden. Dei nordiske og dei baltiske landa er alle små, og dei ligg geografisk nær kvarandre samtidig som kulturen har sterke felles drag. Ut frå baltisk historie er det eit under at dei tre statane eksisterer, men dei gjer det fordi dei tok vare på språk og kultur.

I tillegg til opplysnande kampartiklar skreiv Baalsrud to bøker om Baltikum: *40 år i lenker. Historien om randstatene Estland, Latvia, Litauen* (Nå forlag 1979), og *Stalin-Hitler paken og de baltiske statenes skjebne* (utgitt 1990 av Thorolf Raftoes Stiftelse for Menneskets Rettigheter). Som kunnskapsrik mann med ordet i si makt, var han ein populær foredragshaldar.

Terje Baalsrud.

(foto: tf)

I Estlands-nytt nr. 1, 1998 fortel Baalsrud om fasinasjonen av språk, særleg små. Han hadde jamvel kome langt i *Lärobok i estniska* som var fast følge på fotturar i fjellet. Då dei baltiske statane erklærte seg sjølvstendige på nytt, drog han på den første estlandsturen alt i oktober 1991.

Baalsrud hadde få personlege kontaktar med baltarar endå om han saktens hadde møtt både Andres Küng og andre. Det var folket og statane som betydde noko, det rettmessige kravet om nasjonalt sjølvstende som var det vesentlege. Vi takkar Terje Baalsrud og lyser fred over minnet hans.

Isak Foss

Trofast medlem av Norsk-estisk forening, førsteamanuensis ved Veterinærhøgskolen, Isak Foss, døde 27.12.2002, 69 år gammel. Han deltok flittig på aktiviteter i Norsk-estisk forening, stilte beredvillig opp i tillitsverv, og bidrog med stoff til Estlands-nytt om norsk-baltisk samarbeid innen veterinærmedisinen. Nærmest følte Foss seg knyttet til Litauen. Etter forskjellige andre verv overtok han i 2000 som leder av Foreningen Norge-Litauen. Vi lyser fred over hans minne. (jv, *Aftenp.* 30.1.2003)

Juhan Tuldava 23.8.1922–17.3.2003

Mange nordmenn lærde seg namnet Juhan Tuldava for to år sidan då den første læreboka i estisk vart utgitt i Noreg. Det var ei tilrettelagd og sterkt omarbeidd utgåve, men likevel i utgangspunktet den boka som Juhan Tuldava under namnet

Juhan Tuldava.

Artur Haman først gav ut i Sverige i 1962.

Professor Stig-Örjan Ohlsson ved universitetet i Tartu var ein venn og kollega av den døde, og han har her skrive minneord:

Professor emeritus i germanska språk vid Tartu universitet i Estland, Juhan Tuldava, har avlidit i Tartu, 80 år gammel. Som en följd av faderns tjänstgöring vid det estniska utrikesdepartementet kom Juhan Tuldavas skolgång att delvis genomföras i Köpenhamn och Stockholm. Där grundlades hans djupa förtrogenhet med de skandinaviska språken. 1955–63 vistades han i Sverige och studerade vid Stockholms högskola, där han avlade lic.examen. Han skulle också ha försvarat en doktorsavhandling, inom ämnet lettisk språkhistoria, men lämnade Stockholm bara några veckor före disputationen. I stället kom han att genomföra en vetenskaplig karriär i Tartu. Hans vetenskapliga produktion blev omfattande med mer än 200 publikationer. Kvantitativ lingvistik var kanske hans favoritområde, där han blev en välkänd auktoritet, inte bara i Sovjetunionen: till sin 75-årsdag hedrades han med en specialvolym i *Journal of Quantitative Linguistics*, och han har bidragit med viktiga översiktsartiklar om ämnet i internationella publikationer.

Här skall kort minnas vad han har gjort

för den svensk-estniska språkförståelsen. Under sin tid i Sverige undervisade han i estniska och publicerade en lärobok i estniska för svenskar (under namnet Artur Haman). Hans lärobok har under det senaste decenniet utkommit i nya bearbetningar, i Estland, USA och Norge. Trots sina mer än fyrtio år är den fortfarande en av de grundligaste läroböckerna i estniska för utlänningar. 1969 trycktes i Tartu hans svenska grammatik för estniska studenter. 1979 utkom i Tallinn en svensk-estnisk ordbok, ett verk av Juhan Tuldava och hans elever. Under 1990-talet har han trots sin ålder varit livligt engagerad i ett nytt stort ordboksprojekt, både svensk-estniskt och estnisk-svenskt. Tyvärr fick han inte uppleva resultatet i tryck; den omfattande svensk-estniska ordboken på ca 1300 sidor beräknas utkomma nästa år, förhoppningsvis tätt följd av den estnisk-svenska.

Min bekantskap med Juhan Tuldava går tillbaka till 1994 när jag först kom till Tartu. Genom vårt gemensamma arbete för den nya ordboken djupnade snart bekantskapen till vänskap. Jag lärde uppskatta honom som en kunnig lingvist och ordboksredaktör, alltid hjälpsam och initiativrik. På senare år uppmanade jag honom många gånger att skriva memoarer om sitt skiftesrika liv, inte helt lätt att sätta sig in i för den som tillhör en lyckligare lottad nation och generation. Det var enligt min mening hans plikt att ge sin version av en del oklara punkter i hans och Estlands historia. Han avböjde alltid, vänligt men bestämt, och med hänvisning till att han hade så många vetenskapliga arbeten kvar att fullborda. Strax efter sin 80-årsdag i augusti 2002 måste han opereras för en tumör i hjärnan, och även om han med stor viljestyrka besökte vår institution också efteråt, var livskraften inte tillräcklig. Han dog den 17 mars. Hans tidigare elever sörjer en uppskattad lärare, krävande utan att vara sträng. Jag kommer att sakna hans vänskap och stöd. Frid över Juhan Tuldavas minne!

Kurs i estisk

Av Jorunn Vestli

Etter at Juhan Tuldavas *Lærebok i estisk* kom ut tilrettelagt for nordmenn, er det nå mulig å få en innføring i dette spennende språket. Du kan kjøpe eller bestille boka i nærmeste bokhandel. Boka er utgitt av Unipub forlag 2001, ISBN 82-7477-055-2. Medlemmer kan også bestille læreboka fra Norsk-estisk forening og får da 10 % medlemsrabatt. Ved bestilling av minst 5 eksemplarer, blir det gitt 15 % rabatt.

Norsk-estisk forening har henvendt seg til Turid Farbrege for å få hjelp med kursopplegg og annet. Hun skreddersyr kurs og kan også eventuelt lede kurs der det er ønske om det. Hun er fast bosatt i Finland og veileder per e-post. Om ønskelig eller nødvendig kan hun oppholde seg nesten hvor som helst, noe som f.eks. gjør det mulig å arrangere intensivkurs rundt omkring i Norge. Adressen til Turid Farbrege er den samme som til redaksjonen, se side 2.

Utkast til opplegg for den som vil lære estisk. Det er her satt opp en tredeling. Avhengig av motivasjon og forutsetninger hos eleven(e) kan en også dele stoffet f.eks. i to eller fire.

Trinn I. Kapittel 1–15 av læreboka. Her skal grunnlaget legges. Det blir lagt vekt på å lære enkle uttrykk. Først skal en lære å hilse og takke for seg. Etter hvert lærer en å forklare hvem en er og hvor en kommer fra, be om de riktige tingene på restauranten og spørre om veien. Elementer fra språklæren kommer naturlig inn. Oppgavene i læreboka blir besvart og gir eleven en pekepinn om eget ståsted.

Trinn II. Kapittel 16–30. Vi går videre og lærer mer av alle ting. Flere ferdige uttrykk kommer på plass. Setningene blir lengre og mer presise. Ordforrådet blir utvidet. Ved hjelp av ordbok blir det mulig å lese enkle avistekster o.a. Hver elev får tilbud om en personlig veileder med estisk morsmål og kunnskap i norsk. Dette skjer i samarbeid med norske foreninger i Estland.

Trinn III. Kapittel 31–40. På tredje trinn kommer eleven så langt at han/hun ved hjelp av ordbok kan lese de fleste normale tekster. Evnen til selv å uttrykke seg avhenger sterkt av treningen. Med støtte i kurset og besøk hos estiske venner vil kommunikasjonen komme opp på et meningsfylt nivå.

Det vil bli mulig å avlegge en sluttprøve på hvert trinn, og alle som på tilfredsstillende måte gjennomfører et kurs, blir belønnet med diplom.

Støttemateriale. Norsk-estisk forening har fått laget en lyd-kassettsett som følger læreboka. Den er bare til salgs ved bestilling direkte til foreningen. Medlemmer får rabatt. Det kan også være nyttig med en ordbok, eller til og med to. Den største er fin å ha hjemme. Farbrege – Kangur – Viks: *Norsk-estisk estisk-norsk ordbok*. Tallinn 1998. 40 000 oppslagsord. Boka er til salgs i Estland, i velutstyrte norske bokhandler, og ved henvendelse til Norsk-estisk forening. Den lille ordboka er ideell på reise, for den svarer til navnet og får fint plass i lomma. Farbrege – Lepp – Viks: *Estisk lommeordbok*. Oslo 1999. 30 000 oppslagsord. (Denne er å få kjøpt i alle norske bokhandler.) På Internett finner du estisk-norsk ordbok på adressen <http://www.eki.ee/dict/norra/>

Flyktingene

Familien Nurslandt og flukten til Sverige i oktober 1944

Den dramatiske historien som følger, er innsendt av Ivar Hernes i Skien, tidligere førstekonservator i geologi ved Universitetet i Bergen. Hans estiskfødte kone, Niina Hernes, døde i 1992. Teksten var opprinnelig skrevet som skolearbeid av Bengt Erik Hernes som nå er bosatt i Stavanger og ansatt i Statoil. Estlands-nytt har besørget oversettelsen til norsk. Fotografiene er fra familiealbumet.

Ivar Hernes:

"Flyktingene" er en engelskstil Bengt Erik Hernes skrev ca. 1975 som elev ved Nattland ungdomsskole i Fana ved Bergen. Han forteller om morens flukt sammen med familien fra Kuressaare på Saaremaa til Slite på østkysten av Gotland. Flukten gikk med motorbåt natten mellom 2. og 3. oktober 1944. Båten var overfylt, men de var heldige med været og reisen tok bare en natt. Det var fluktbåter som i uvær brukte over en uke på å krysse Østersjøen.

Ombord på båten var, som Bengt forteller, hans mor Niina med foreldrene Eugénie og Egolf Nurslandt. Videre hennes bror Erik som kjempet mot Sovjet ved Narva. Da fronten brøt sammen, tok han seg frem gjennom Estland og ut til Saaremaa, og kom til stranden dagen før flukten. Båten var sterkt forsinket, men det førte til at han akkurat nådde den, bare timer før den satte kursen mot Gotland.

Det var en meget spennende situasjon før fluktbåten endelig dukket opp. Hvor var

Erik, og ville båten komme før russerne erobret Saaremaa? Den 22. september erobret Sovjet Tallinn. Etter Tallinns fall tok det bare et par dager før hele det estiske fastlandet var besatt. Ytterligere et par uker tok det for Sovjet å erobre øyene. I begynnelsen av oktober var det harde kamper på halvøya Sörve, helt sydvest på Saaremaa. Etter bare noen dager var hele

Eugénie og Egolf Nurslandt med sønnen Erik utenfor familiens hjem i Kõver tänav 6, Kuressaare, Saaremaa. Bildet er tatt i 1928. Datteren Niina ble født samme år. Familien Nurslandt bodde her frem til de flyktet i oktober 1944.

Saaremaa erobret. Det var spennende dager og timer for familien Nurslandt som ventet på båt på stranden av Saaremaa, og som også stod på listene over de som skulle deporteres til Sibir.

Bengt Erik Hernes:

Flyktingene i denne historien er min mor og foreldrene hennes. De bodde på Saaremaa utenfor vestkysten av Estland. Mors bror var ved fronten. Under den annen verdenskrig ble Estland okkupert av russerne i 1940, og av tyskerne et år senere. I 1944 okkuperte Stalin Estland for annen gang.

Folket fryktet Stalin, for under den første okkupasjonen av Estland sendte han tusenvis av estere til de umenneskelige fangeleirene i Sibir. Besteforeldrene mine visste at om Stalin erobret Estland på nytt, ville de bli sendt til leirene i Sibir. Derfor bestemte de seg for å flykte før den røde armé nådde Saaremaa.

Min mor og hennes foreldre ville forsøke å komme seg til det frie Sverige. Mors onkel, som var Estlands viscutenriksminister, fikk kontakt med en organisasjon i Sverige. Den sendte båter over Østersjøen til Estland og fraktet flyktinger til Sverige.

Russerne fortsatte å rykke frem på fronten. Snart hadde den røde armé tatt mer enn halve Estland. En dag fikk besteforeldrene mine den lykkelige beskjeden at de skulle komme til en grend på vestsiden av øya. Båten fra Sverige skulle være der om noen få dager.

Familien grep straks koffertene og forlot hjemmet i Kuressaare. Det var ikke lett å gå fra hjemmet. Først måtte de dra med hesteskyss ut til kysten. Tyskerne hadde tatt alle bilene.

Om natta da båten skulle komme, fikk de en trist melding. Båten ble reparert, og flyktingene måtte oppholde seg en uke på en gård. Når de tyske soldatene kom, gjemte de seg i kjelleren eller i skogen. Mens de ventet på båten, kom den røde armé nærmere og nærmere.

Niina og broren Erik var elever ved Sigtuna Estniske Gymnas.

En uke senere hørte de fra den svenske organisasjonen at båten var reparert og skulle komme. Men da hadde allerede høststormene begynt, og båten kunne ikke krysse Østersjøen. Det var forferdelig å leve i en slik spenning.

Den første oktober var det bare Saaremaa og noen få andre øyer som ikke var okkupert av russerne. Samme dag kom Erik, mors bror, fra fronten. Og 2. oktober kom båten. Det hersket en høy stemning.

Båten kunne ikke legge til land fordi Saaremaa er veldig flat og kaiene ble sjekket av tyskerne. Flyktingene som hadde bestilt plass, måtte derfor vasse noen hundre meter i det kalde vannet ut til båten. Min mor og familien hennes var blant disse. Strandene var full av folk som ikke hadde noen plass. Det var et trist og forferdelig syn.

Båten var en hurtig motorbåt med plass til 34 personer, men den natten var det 56 ombord. Men ingen sa et ord. Alle var glade og heldige som var ombord. Sjøreisen over Østersjøen til Gotland varte en natt. Mennene måtte stå på dekk, og kvinner og barn under dekk. Folk var lykkelige fordi båtreisen var kort. →

Niina som student, Sigtuna 15. oktober 1947.

Været var fint og sjøen stille. Båten ble ikke oppdaget av tyskerne. Noen av de svenske båtene med estiske flyktninger ble senket av tyske eller russiske bomber og torpedoer. Mor og familien hennes var veldig heldige.

Klokken seks om morgenen var det noen som fikk øye på kysten av det frie Gotland. Da min mor og foreldrene hennes tok sine første skritt på svensk jord, var det med en underlig følelse. Hun hadde aldri vært utenfor Estlands grenser, og nå så hun det nye hjemlandet.

Flyktningene oppholdt seg i en militærleir i Slite. Neste dag ble de kjørt til Visby til et strandhotell noen kilometer nord for den berømte byen. Hotellet var en flyktningleir. Skoler, hoteller og gamle fabrikker ble benyttet som flyktningleirer. Etter en måned ble de sendt til en leir inne på fastlandet. De oppholdt seg i svenske flyktningleirer i seks måneder.

Etterpå slo besteforeldrene mine seg ned i Göteborg. Min mor og hennes bror gikk på gymnas i Sigtuna, ikke langt fra Stockholm. Jeg kan ikke beskrive hvordan det føles å være flyktning, men jeg kan forstå hvor lykkelige de var over å komme til et fritt land.

Betre med estisk

Det er inga massiv rørsle, men ein kan konstatere at stadig fleire russarar i Estland byter etternamn. I fjor vart det i Tallinn registrert 560 som tok nytt namn. Av desse ville dei fleste ha estisk namn i staden for det gamle russiske. Grunngevinga var gjerne at dei ville bli integrerte i det estiske samfunnet, dei bur i Estland og dei snakkar estisk.

Mange trur at namnebytet skal gjere livet lettare. Dei forestillar seg ofte at dei som har russisk klingande namn stiller dårlegare når dei prøver seg på arbeidsmarknaden. Utanfor hovudstaden blir det i Nordaust-Estland registrert høge tal for namnebyte til estisk.

Meir enn tusen personar fekk i fjor nytt etternamn, gjerne slik at heile familiar bytte namn på ein gong. Tendensen til å skifte namn begynte blant russarane midt i 1990-åra og skaut fart i fjor. Dei fleste er vanlege folk, men gjerne litt yngre. Det er vanleg å finne ei omsetjing eller eit estisk namn som liknar litt på det gamle. Lebedev blei til Luik (Svane). Somme gjorde seg meir estiske ved å ta bort ev-endinga. På den måten blir Lebedev til Lebed.

Samtidig blir estarane amerikaniserte, noko som viser seg i førenamna. Tradisjonelle estiske namn som Kristiina og Katrin blir til Christina og Cathrin. Eit gutenamn som Stiven viser korleis engelske namn kan bli skrivne for å passa estisk uttale. (kb)

Vi gratulerer!

H. M. Kongen har utnemnd førstekonservator **Aagot Noss**, Oslo til ridrar I. klasse av Den Kongelige Norske St. Olavs Orden for forskninga hennar innan folkedrakter. Estlands-nytt har fleire gonger fått eksperthjelp frå Aagot Noss i saker som gjeld folkedrakter og folkeminne. Vi ønskjer hjarteleg til lykke med vel fortent orden. (tf)

Kultur

Morsmålsdagen

Av Øyvind Rangøy

Den 14. mars er ein viktig dag i Estland. Opphaveleg er det fødselsdagen til Kristjan Jaak Peterson, som skreiv dikt på estisk og markerte byrjinga på den nasjonale estiske kunsthitteraturen. Fødselsdagen hans blir i dag feira som den estiske morsmålsdagen, og er jamvel offisiell flaggdag. Samstundes er det ikkje alle som veit å verdsetje morsmålet.

Ikkje berre var Peterson den første store diktaren på estisk, han hadde dessutan ei klar meining om at morsmålet er godt nok både heime og som kultur- og litteraturspråk. Eit av dei mest lysande eksempla på dette er diktet "Månen," som eigentleg handlar om kjærleiken hans til det estiske språket, og byrjar om lag slik:

*Skjenkjer ikkje sangkjelda
i den kalde nordavinden
dogga si
i sinnet til mitt folk òg
Når her i det snøfulle nord,
myrten, som ljuvleg angar
i den svale klippedalen
kan bløme fagert:
kan ikkje då målet i landet vårt,
det som renn som ein stille bekk
som utan å kjenne venleiken sin,
renn gjennom markene
i det gylne lyset frå himmelen den blå,
roleg sildrande
utan sterk røyst,
og utan å kjenne krafia si,
eller som toreveret
som det brølande havet;
kan ikkje då målet i dette landet
i sangvinden
stige opp til himmelen
og sjølv ta del i æva?
(...)*

Morsmålsdagen i år vart mellom anna markert på det estiske litteraturmuseet i Tartu. Eitt av innslaga var ei utstilling om åndshovdingen og "songfaren" (lauluisa, estisk heiderstittel)

K. J. Peterson.

Friedrich Reinhold Kreutzwald, som framfor alt er kjend for å ha sett saman det estiske nasjonaleposet *Kalevipoeg*, og om forskaren Liisa Raud, som ville blitt 100 år i år og har gjort ein stor innsats i Kreutzwald-forskninga.

Eit anna arrangement gjekk for seg i huset til den estiske studentsamskipnaden (Eesti Üliõpilaste Selts) der det var skipa til "talesamvere". Mellom anna kunne forfattaren **Ain Kaalep** fortelje om då **Jaan Tõnisson** for hundre år sidan sjokkerte fint folk i Tartu med å snakke estisk i forretningar og på offentleg stad. Mykje har skjedd sidan den tid. **Jüri Valge** drog opp hovudlinene i den estiske språkpolitikken, medan **Piret Toomet** let oss få vite litt meir om estiskundervisninga ved utanlandske universitet. **Øyvind Rangøy** og **Nikolaj Kuznetsov** greidde ut om situasjonen for morsmåla sine, norsk og komisk. **Kersti Lepajõe** fortalde om det praktiske arbeidet med å undervise estisk i dag – og spela med det same på diktet til Peterson. Ho svara nemleg på vegner av folk i dag: ja, naturlegvis er det perspektiv for det estiske språket. Men kva slags estisk? Kor går vegen vidare, og kva kan vi gjere for å få ein ny generasjon av språkmedvitne estarar?

Noko som gjorde inntrykk på mange i

samband med morsmålsdagen i år var ei spørjeundersøking som vart offentleggjort denne dagen, og som viste at over halvparten av elevane ved dei estiske gymnasa (som omfattar både grunnskulen og vidaregåande) kunne tenkje seg å gje opp morsmålet sitt til fordel for engelsk om det kunne gje dei økonomisk vinst. Dessutan kunne ein tredjedel tenkje seg å sende ungane sine til engelskspråklege barnehagar – på same grunnlag. Vidare meinte 85 % at det skulle vere mogleg for dei som vil det, å ta vidaregåande på engelsk. Dette står i skarp kontrast til den offisielle språkpolitikken, og det verka naturlegvis skremmande på mange. Kommentaranane til undersøkinga varierte i dei ulike media, men sams var nok ei forståing av at om nokon kan ta vare på eit språk, så er det morsmålsbrukarane. Ytre farar kan vere reelle, men til sjuande og sist spørst det om folk er glade i morsmålet sitt.

Jan-Ivar Byrkjemoen:

BØKER

Lyriker og mye mer

Da årets første nummer av Estlands-nytt kom ut, la leserne merke til at tidsskriftet hadde fått en ansiktsløftning i form av nye vignetter. De er laget av bildekunstneren, lyrikeren, reklamemannen og forretningsmannen **Asko Künnap** (32). Han var elev ved kunstakademiet i Tallinn da han med stipend fra Norsk-estisk kulturlag fikk anledning til å bo noen uker i Oslo og studere ved Kunst- og håndverksskolen vårvinteren 1991.

Asko Künnap, allsidig kunstner og forfatter.

Vi mangler altmuligvignett, så Asko er denne gangen plassert under bokvignetten. Han har store ambisjoner som lyriker og gav nylig ut en ny diktsamling, *Ja sisalikud vastasid* (Og firfislene svarte). Flere dikt i boka er trykt både på estisk og på engelsk. Vi gjengir et dikt på estisk og deretter en gjendiktning ved Turid Farbregd. Hvilken vignett Asko dukker opp under neste gang, er det ingen gitt å vite. Et lite intervju med den allsidige og begavete unge mannen stod å lese i Estlands-nytt nr. 2, 2000. Han ble 10. april intervjuet i Areen som er kulturbilag til Eesti Ekspress. Et nærbilde av multimenneskets hode fylte forsida og det ble stilt spørsmålet: Hvordan kan en på samme tid være poet, designer og kapitalist. Så fulgte intervjuet på de neste to hel-

sidene uten at vi fikk svar på hvordan det lar seg gjøre. I stedet var intervjuet en bekræftelse på og en lovprising av Askos begavelse på alle felter der han har prøvd seg.

Til alt overmål har avisas litteraturanmelder en omtale av den nye lyrikkboka bare noen sider lenger ute. Han konstaterer blant annet at Asko Künnap er den fødte poet. Samtidig kommer han med en advarsel: Lyrikken står i fare for delvis å drukne i formgivingen. Dikteren er blant annet kjent som brettspillentusiast, og spilleglæden springer oss i møte på hver side. Men, sier litteraturanmelderen, estisk lyrikk er ingen spøk! Så får vi se om multimennesket Asko Künnap klarer balansegangen.

Halb Lind

*Olen halb lind,
juuliöine õuntenokkija.
Olen lahkuja lind,
traadid jalajälgi täpitud täis.
See värvi kirjata lind,
unenäo nurgast valvaja.*

*Olen valvas kirp,
kõige pisem öine astuja.
Olen vaikiv kirp,
kehad puretud, unes tallatud.
See murtud roidega kirp,
kuri etnograaf koduteel.*

Dårleg fugl

*Eg er ein dårleg fugl,
eplehakkar i julinatta.
Eg er ein avferdsfugl.
fotefara tett på kvar ein tråd.
Den fargelause gråe fuglen
nattevakar frå draumekrå.*

*Eg er ei ålvak loppe,
den minste nattevandar.
Eg er ei ordlaus loppe,
kroppar bitne, trampa på.
Loppekrek med brotne bein,
vondkynt etnograf som luskar heim.*

Ein litterær drake

Av Øyvind Rangøy rangoy@online.no

Tartu har fått ei ny litterær foreining som kallar seg *Draken*, og det på to språk, nemlig russisk og estisk. Til stades på stiftingsmøtet den siste dagen i mars var mellom andre journalistar frå Postimees og professor i estisk litteratur Ele Süvalep frå Universitetet i Tartu.

Det unike med denne nye samanslutninga, fortel initiativtakar og formann **Igor Kotjuh**, er at foreininga har to arbeidsspråk og medlemmene har for det meste russisk som morsmål, men reknar seg som *estiske* skribentar. Det vil seie at anten dei skriv på estisk eller russisk er den kulturelle referanseramma Estland og det estiske.

Som døme nemner Kotjuh eit dikt om ei bjørk, som ein russar etter sin kultur vil oppfatte som eit symbol på det store fedrelandet. Medlemmene i Draken, eller *Tuulelohe – Vozdushnõi Zmei* som namnet lyder, har estlandske assosiasjonar når bjørka blir nemnd.

Siste delen av det tospråklege namnet viser eit anna særdrag hos dei unge estlandsrussarane: Dei nyttar latinsk alfabet, anten dei skriv på estisk eller på russisk.

Organet for den russiskspråklege litteraturen i Estland har vore tidsskriftet *Radoga*, som er ein parallell til det estiske *Vikerkaar*. Begge namna tyder "regnbøge". Kotjuh fortel at unge, estlandsrussarar i stor grad oppfattar *Radoga* som ein temmeleg lukka klikk. Dei er seg sjølve nok og redde for fornying. Dei unge drakane opplever det faktisk som lettare å bli tatt alvorleg på den estiske sida.

Igor Kotjuh understrekar at Draken er open for alle interesserte som kjenner seg heime i eitt av arbeidsspråka. Dei ønskjer å friggere seg frå etniske og språklege fordommar. **Boris Baljasnij**, estisk-russisk omsetjar og medlem av den estiske forfattarforeininga, fortel at Draken er den første litterære foreininga i sitt slag i Tartu. (6.4.2003)

Fransk lyrikkpris til Jaan Kaplinski

Den første diktantologien av Jaan Kaplinski på fransk, *Tolmu igatsus. Le désir de la poussière* (Støvets lengsel) ble utgitt i november i fjor. Boka er tospråklig. Diktene er utvalgt og gjendiktet av Antoine Chalvin for å gi et snitt av hele Kaplinskis lyriske produksjon.

I januar ble Kaplinski for denne samlingen belønnet med Prix Max Jacob som er en av de mest prestisjetunge litteraturprisene i Frankrike. Den er siden 1950 hvert år gitt til den beste franske og den beste oversatte diktsamlingen. En så høy litteraturpris er det blant estere ellers bare Jaan Kross som har mottatt. Han fikk i 1989 like ens en fransk pris for Keisarens galning som ble vurdert som beste oversatte roman det året. (Den samme romanen kom på norsk i 1986.)

De siste åra har estofilen Antoine Chalvini oversatt flere estiske prosaverk til fransk. Blant forfatterne nevner vi Viivi Luik, Emil Tode og Arvo Valton. Han stod for utvaslget og de fleste oversettelsene i en estisk novelleantologi som kom på fransk i fjor. Der er 19 forfattere representert.

Jaan Kaplinski: *Ögat. Hektor.* To kortromaner översatt av Enel Melberg. Bokförlaget Natur och Kultur, Stockholm 2003. 210 sider.

Fra baksideteksten sakser vi: Två tankevidgande kortromaner av Jaan Kaplinski som ställer svåra frågor om vår plats i världen. Saknas det något väsentligt hos människan, och i så fall vad? Är världen en estetisk eller praktisk skapelse?

Harry Potter

Den femte Harry Potter-boka kommer til sankthans i England, USA og Kanada *Harry Potter and the Order of the Phoenix* og i høst regner forlaget Varrak med å få den på disken i Estland. Forlagsredaktør og oversetter er Krista Kaer.

Estisk på skolen i Norge

Ülle Vahtra Sohlberg kom til Bergen for fire år siden. Hun lærte seg raskt norsk og har energisk gått inn for å bevare det estiske i Norge og være med på å bygge ut det norsk-estiske samkvemmet. Folkeuniversitetet i Bergen tilbød både i høst og nå i vår begynnerkurs i estisk med Ülle som lærer. Dessverre samlet kurset ikke nok deltakere til at det kunne bli igangsatt. Men en vakker dag må det jo bli virkelighet! Bergen by teller ikke elever. Kommunen har klare regler som sier at elevene skal ha morsmålsundervisning. Ülle forteller:

– Jeg har seks estiske elever på skolene og én får privatundervisning hjemme. Elevene skal få morsmålsundervisning i Bergen inntil de har gode kunnskaper i norsk og matematikk. Elevene som går på vanlig norsk skole, har to timer med morsmål hver uke. Estiske elever på Nygård skole (der begynner de først) har 3 timer i uken, så jeg underviser til sammen 14 timer i uken.

Bergen har en sterk organisasjon med morsmålsopplæring. Vår administrasjon har ca. 140 morsmålslærere fra forskjellige land. Vi samarbeider mye og samles hver fredag på Møhlenpris skole til fellesmøter og nettverkmøter. Der har vi også planleggingsdager. Vi har våre egne undervisningsplaner som er tilpasset L 97 (læreplanen av 1997). Mine estiske elever er på andre, tredje, fjerde, sjette og niende klassetrinn. Neste skoleår blir det to nye førsteklasseinger!

I februar var jeg på nasjonalfeiringen, og elevene mine skulle vise fram hva de hadde lært (nasjonalsang, dikt osv.) Det er min oppgave å hjelpe estiske barn til å føle at de har mye felles. I tre år har vi derfor feiret jul sammen og lagt opp et ganske stort program. Dette har vært bare for foreldre som har barn. Initiativet kom fra meg som lærer, og flinke mødre.

TEATER

Ibsens fødselsdag i Tallinn

To norske eksperter var på seminar i Tallinn. Det var professor Vigdis Ystad og førsteamanuensis Astrid Sæther fra Ibsensenteret, Universitetet i Oslo. Astrid Sæther forteller om inntrykkene.

Min kollega, Vigdis Ystad, og jeg var invitert til Tallinn 27.–30. mars i anledning Henrik Ibsens fødselsdag. Dikterens 175-årsdag var egentlig 20. mars, men den skulle feires i Tallinn den 28. mars, langt unna hans fødeby, Skien. Vi kom rett fra tilstelninger der, til Estland hvor en gruppe entusiastiske mennesker hadde satt av tid og gode krefter til en lang og festlig dag. Tenk at noen ville feire vår dramatiker så storslått, langt utenfor Norges grenser!

Eesti-Norra Selts (Estisk-norsk forening) sto for arrangementet som fant sted midt inne i den gamle bydelen, i et moderne funkishus, i glatt kontrast til de gamle bygningene omkring. Samme sted var jeg også for fem år siden og snakket om Ibsens kvinneskikkelser, sammen med skuespilleren Juni Dahr som spilte disse sterke kvinnene. Å komme tilbake til dette stedet var en fornøyelse. Jeg hadde i erindringen de vakre gatene med brosteiner så reine at de kunne klappes på, og en tidlig joggetur med Juni høyt, høyt over byen, før vi spiste piroger på kafeen. Og de umåtelig flotte håndarbeidene i lin og ull fra ute fra et bondeland som jeg aldri har sett. Dette var første gang i Tallinn.

Vi to fra Norge skulle holde hvert vårt foredrag: Vigdis Ystad om *Ibsens bruk av modeller*, og jeg om *Gengangere* (på estisk *Kummitused*). Jeg hadde nylig sett Tsjek-

hovs *Kirsebærhagen* på Nationaltheatret i Oslo og var slått av de mange spennende parallellene mellom de kvinnelige hovedpersonene, mellom fru Helene Alving og Madam Ranyevskaya. Jeg forsøkte videre å peke på noen likheter og forskjeller mellom de to dramatikeres verk. Våre foredrag hadde fått sentral plass på programmet som ellers besto av innlegg fra forfatteren Maimu Berg, fra Irja Vaher fra Teatermu-seet og fra Hilda Hellwig, som hadde satt i scene *Gengangere* på Eesti Draamateater. Også andre deltok med innlegg. Jeg kunne følge med i det Hilda fortalte om sin oppsetting, for hun snakket svensk. Estisk skjønte jeg mindre av. Men entusiasmen og iveren til arrangørene ga meg likevel bekreftelse på at diktverk sprenger grenser.

Dagens program ble avsluttet med en aldeles herlig parodi på *Et Dukkehjem* Nora fremført av Teater Varius. Nora kom hjem, og hvorfor? Jo, hun forsto at Helmer ville ikke vente lenge før han kastet seg i armene på ikke gamle barnepike Anne Marie, men en yngre og sprekere variant,

Fra omslaget på programmet til Kummitused (*Gengangere*) med Maria Avdjushko i rollen som Regine.

Ellen, het hun visst. Farlig forførende. Helmer var forresten så "blaut" at Krogstad ble den rene macho-mann, lynende slumens fru Linde som rødstrømpe og en dødelig fjern dr. Rank til sammen satte stykkets vanlige tristhet i relieff. Ekstremt flott spilt og hylende morsomt!

Senere på kvelden så vi Hilda Hellwigs tolkning av *Gengangere*, på den store scenen, i en gjennomført og sterk oppsetning. Særlig Oswald-skikkelsen i den gripende og ensomme sluttscenen festet seg i erindringen. Oswald skal ikke ligge oppløst på gulvet, han skal stå fram. Scenografien, lyssettingen, skuespillerne, alt profesjonelt gjennomført i en fullsatt sal.

Teaterkunsten i byen imponerte oss. Spillet ble drøftet på nytt under gode måltider i vakre mathus med navn som Majasmokk! Om vi ikke skjønte ordene, så skjønte vi at Estland betyr estetikkens land!

Gengangere på Eesti Draamateater

Av Jorunn Vestli

Hilda Hellwig, internasjonalt kjent og anerkjent regissør fra Sverige, gjestet Eesti Draamateater der hun satte opp Ibsens *Kummitused* (*Gengangere*). Premieren i Tallinn var 8. februar, og underskrevne så forestillingen 13. februar.

I Estland ble *Gengangere* første gang spilt på Estonia i 1905. Dette var fjortende gang *Gengangere* ble satt opp på en estisk scene. Hilda Hellwig har i forskjellige forbindelser forklart noen av intensjonene med de valg hun har gjort i arbeidet med akkurat denne oppsetningen. Blant annet har hun tatt hensyn til moderne mennesker som ikke så lett tar imot tekst og ord fordi de er vant til bilder og "action". Med et sukk konstaterer vi at det er muligens sånn Ibsen må bli når han skal moderniseres. Det ville likevel etter vår oppfatning vært hederligere å si at det var et stykke som hadde hentet ideen fra Henrik Ibsen i stedet for å hevde at dette er Ibsen. For mange av

oss er Ibsen litt hellig, nesten som Bibelen. Og når vi slår opp i Bibelen, venter vi unektelig at teksten skal være til å kjenne igjen fra det vi leste der i går.

Det oppstår en sterk motsetning mellom fru Alvings klesdrakt (kø og det hele), og på den andre siden de "moderne" faktene (f.eks. Priit Pedajas som en vilt og meningsløst fektende snekker Engstrand), den språklige forflatningen (som i utviskingen av fine nyanser av typen Gabriel og Helene i motsetning til Ibsens pastor Manders og fru Alving). Det "moderne" skal vel også være med i overseksualiseringen langt inn i det vulgære. Samtlige menn i stykket går i klinsj med Regine eller enda lenger.

Ett av de andre Hellwig-grepene er to roller som ikke fins hos Ibsen; han er nettopp beundret for stramheten i dette stykket der han klarer det hele med fem hovedroller og ingen biroller. For å få mer "action" er det satt inn en del spising, og da trengs det en stum tjenerinne. Rent symbolsk tenkt er sannsynligvis jentungen som en stor del av tida er til stede på scenen, dreier litt på hodet og liksom er en forundret tilskuer til det som går for seg. Hva hun symboliserer forble uklart.

Til dere som skal til Tallinn: Gå selv og se! Kanskje er det bare vår medarbeider som er surmaget. Andre har vært begeistret. Så begeistret at Eesti Draamateater kommer til å vise sin versjon av *Gengangere* på Ibsen-festivalen i 2004. Til den er også Varios invitert med oppsetningen av F. Anstey's *Nora*.

BALLETT

De estiske ballettartistene Age (Agnes) Oks og Toomas Edur fikk prisen som årets beste par i Storbritannia i fjor. Paret flyttet til England i 1990 og har hatt suksess med flere betydelige roller. De danset første gangen sammen på ballettskolen i Tallinn da Age var 13 og Toomas 14 år. (jv)

FILM

Ramona

Svensk fjernsyn sendte ved årsskiftet den ferske spenningsserien *Ramona* som vi fulgte med stor interesse fordi den hadde tilknytning til Baltikum, spesielt til Estland. Serien i tre deler ble heldigvis innkjøpt og sendt av NRK1 som torsdagsserie med begynnelse 27. mars.

Sverige har ført en høylydt nøytralitetspolitikk samtidig som ett og annet har gått for seg bak kulissene. En avdeling av sikkerhetspolitiet var T-kontoret som ikke engang Riksdagen kjente til. T-kontoret sendte agenter til Baltikum med det oppdraget å ta kontakt med motstandsbevegelsen, skogsbrødrene, og formidle informasjon til Sverige om militære styrker og anlegg, og i det hele tatt om forholdene i de sovjetokkuperte landene.

Til sammen ble det i perioden 1947–55 sendt mer enn 40 agenter fra Sverige til Baltikum. De fleste ble på grunn av angiveri oppsnappet med det samme, og absolutt ingen vendte tilbake. Ikke i første omgang i hvert fall. Den eneste kjente overlevende fra agentoperasjonen var Evald Halliski som også overlevde Sibir og er behandlet i bokform av journalisten Peter Kadhammar.

Noen av de utsendte agentene ble vervet av KGB og begynte å sende desinformasjon tilbake til Sverige, som i god tro sendte over flere spioner. Da Sovjet i 1957 leverte en protestnote til den svenske regjeringen, ble dette i svensk presse karakterisert som meningsløst, absurd og ydmykende.

Ramona er ikke noen dokumentarfilm; historien gir bare rammene for fortellingen

som finner sted i 1952. Ulrik Kernell arbeider med å dechiffrere russernes hemmelige meldinger. Da han knekker koden, blir han vervet av T-kontoret. Sammen med esteren Leo blir han en natt sendt over Østersjøen og satt i land på vestkysten av Estland. Informasjon om operasjonen er av angivere formidlet til sovjeterne som venter i mørkret med våpen i hånd. I første omgang unnslipper de to, men Leo blir drept og Ulrik Kernell klarer, utrolig nok og stikk imot historiske fakta, å komme seg tilbake til Sverige.

Noen sverigeestere som fulgte tv-serien, ble opprørt over detaljer som de mente stod i motsetning til det virkelige eller det sannsynlige. En av dem som tok til orde, var forfatteren Enn Nõu som selv har forsket i emnet og skrevet om det i romanen *Koeratapja* (*Hundredreperen*, Stockholm 1988, Tallinn 1993). Han reagerte særlig på det at en estisk flyktning synger nazistenes sang "Horst Wessel" like etter at den estiske nasjonalhymnen er avsunget. Nõu mente også at *Ramona* får publikum til å tro at operasjonene i Baltikum ble ledet fra Stockholm, mens det i virkeligheten var London som trakk i trådene.

Filmideen stammer fra Peter Englund, forfatter av bøker med historisk tema, kjent blant annet for biografiene til Karl 12. Englund har selv en fortid i Säpo, og navnet på serien, *Ramona*, var faktisk kodenavnet på en agent han kom i berøring med da han tjenestegjorde i overvåkingspolitiet.

Som spenningsserie vil Estlands-nytt absolutt anbefale *Ramona*. Det er fjernsynsunderholdning på sitt beste. Er det historie du er mest interessert i, kan du supplere med annet materiale.

Det er et pussig sammenfall at dette nummeret av Estlands-nytt har minneord over lingvisten Juhan Tuldava alias Artur Haman. Det må anses som en kjennsgjering at han faktisk var KGBs hemmelige agent. Familien ble deportert til Sibir der faren omkom. Etter universitetseksamen i Kirov vendte Tuldava tilbake til Estland

som gymnaslærer, først i Tallinn, og fra 1952 i Riga i Latvia inntil han flyktet via Finland til Sverige i 1955. I Riga skal han ha gjennomgått agentskole og hjulpet til med å bygge opp falske motstandsgrupper som i virkeligheten kollaborerte med okkupantene. Disse var en medvirkende årsak til at Sovjet så lett plukket opp de agentene svenskene sendte over. Haman-Tuldavas mirakuløse "flukt" til Sverige var i virkeligheten arrangert. Som tidligere deportert, og som "flyktning" var det naturlig at han i Sverige hadde omgang med eksilbaltre. Dette hadde han dessuten helt spesielle språklige forutsetninger for. Da vestlig etterretning kom på sporet av han, forduftet Artur Haman plutselig fra Sverige og Juhan Tuldava dukket opp i Estland.

Den som ser Ramona og som har hørt om Juhan Tuldavas virksomhet, vil i fantasien lett komme til å foreta en kopling og se nettopp han i rollen som den ukjente angiveren etterretningsorganisasjonen forsøker å finne. Filmens handling er, som ovenfor nevnt, lagt til 1952, året da Tuldava ble overført til Riga for siden å "flykte" til Sverige i 1955, der han imidlertid i stor grad fantes før den svenske agentvirksomheten ble avsluttet, og han satt midt i det eksilbaltiske miljøet da Sovjet kom med sin protest i 1957. (jl)

For barn og turister

Läänemaa telestudio produserer en film som skal gjøre estiske skolebarn kjent med skogsdyra. Dette er den første undervisningsfilmen om dyr som blir laget i Estland. Det er meningen å spre filmen gratis på videokassetter til grunnskolen i et antall av tusen eksemplarer.

Et annet filmprosjekt tar sikte på å gjøre Estland enda mer interessant for turistene. Det blir konsentrert om meteorkrateret Kaali på Saaremaa som er enestående i sitt slag i hele verden. Det ligger bare 19 km fra Kuressaare. Ekspresident Lennart Meri er en viktig konsulent for dette prosjektet.

Nasjonaldagsfeiring i Oslo

Av Else-Jannike Kuum og Kaarina Ritson

Estlands nasjonaldag ble som annonsert feiret et par dager på forskudd. Det var som vanlig et fellesarrangement for Estisk Selskap i Norge og Norsk-estisk forening. Vel 50 voksne og en del barn var på plass i Harbitzalleen. Det er omtrent så mange som Foreningen Norden tillater, så vi har valget mellom å sette strek der eller finne et annet lokale.

Kjersti-Ann Hagelund og Else-Jannike Kuum framførte velkomsthilsener på vegne av sine respektive foreninger. Talen for dagen var ved Jürjo Loo fra Republikken Estlands ambassade i Oslo. Han er en ung estisk diplomat som kom til Norge nyttårstider sammen med kone og barn. Han tok over etter Siiri Köningsberg som returnerte til UD i Estland. Ettersom Jürjo Loo tidligere har gjort tjeneste i Stockholm, snakker han godt svensk og hadde allerede plukket opp mye norsk. Talen holdt han derfor på det han kalte skandinavisk. Emnet var på den ene siden det historiske i forbindelse med 24. februar, og på den andre siden det dagsaktuelle med framtidig estisk medlemskap i EU.

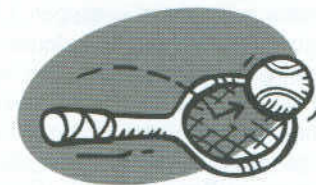
Estlands nasjonalhymne ble avsungen og festdeltakerne ropte unisont hurra for Kristina Šmigun som tidligere hadde tatt to sølvmedaljer og like før feiringen vår kom i mål til gullmedalje under VM på ski..

Serveringen bestod av deilige snitter og hjemmebakt. Stemningen var fin som den må bli når alt ligger så godt til rette og så mange hyggelige mennesker møtes. Kaffe, te, saft, og estisk øl (!) fuktet strupen og løsnat tungebåndene.

Vi benytter anledningen til å gjøre litt forhåndsreklame og nevner at NEF neste år vurderer å vise den nye filmen *Nimed marmortahvil* (Navna på marmortavla) i forbindelse med feiringen av nasjonaldagen. Vi har undersøkt og fått høre fra Estland at det er fullt mulig å få låne filmen da.

Edit-Mai Granhaugen:

IDRETT

Suksess i Val di Fiemme

Fem medaljer ble det estiske utbyttet av VM på ski i februar i år. Vi er vant til at Andres Veerpalu snyter nordmennene for edelt metall i skisporet. Denne gangen var det Jaak Mae med sølvmedalje som forviste Frode Estil til bronseplassen på 15 km klassisk. Kristina Šmigun tok sølv hver gang Bente Skari tok gull. Slik gikk det i de to første konkurransene. Så da var det helt logisk at i Bentes fraver ble Kristina gullvinner på 5 + 5 km. Med tre medaljer var hun egentlig ganske godt fornøyd, men slang med på 30 km fristil også, der hun tok bronsemedaljen. Fire medaljer gjorde Kristina Šmigun til mestvinnende deltaker. Fem medaljer totalt til Estland gav en imponerende plassering blant deltaker nasjonene.

Søstera til Kristina

Kristina Šmigun har en yngre søster som heter Katrin. De to har trent og konkurrert sammen. Katrin har gjerne ligget 15–20 plasser bak på resultatlistene. Men i vinter kunne estisk presse avbilde henne som seierdame i Dæhlie-drakt. Hun studerer i Utah, USA, og ved det amerikanske universitetsmesterskapet vant hun begge langrennsdistansene for kvinner – 5 km fristil og 15 km klassisk med fellesstart. Deltaking også i andre konkurranser på det nye kontinentet fylte opp studenthybelen med premier slik at Katrin klaget over plassproblemer allerede i mars.

Svømmer

Når du hører navnet David van Acker, tenker du ikke umiddelbart at det må være en ester. At han skulle være fransk, er heller ikke det mest nærliggende. Og så er det nettopp det han er: en ester født i Frankrike. På sportssida vår blir han nevnt fordi han svømmer på det estiske representasjonslaget. David bor i Frankrike og snakker ikke estisk. Fordi bestefaren var ester, hadde David rett til å få estisk pass. Dette ordnet han i 2002 og har allerede representert Estland i flere konkurranser. Så lenge han var franskmann, var det alltid fire–fem landsmenn foran i mål. Som ester flyter han oppe på den nasjonale toppen. (Postimees 15.1.2003)

Otepää

Vintersportstedet Otepää har kommet på verdenskuppkartet. Noen ganger går det internasjonale skirenn i regnskyll som hjelper norske sørlendinger til skiseier (jf. Espen Bjervig fra Nøtterøy i 1999), andre ganger, som i januar i år, blir det delvis avlyst på grunn av ekstrem frost. Mer vinter enn i Otepää kan ingen andre steder i Estland by på. Dermed er dette det passende stedet for Kristina Šmigun å bo på.

Det administrative sentret i Estland er Tallinn. I tillegg har vi fått venne oss til at Pärnu ved Rigabukta er "sommerhovedstad". Nå melder Otepää seg på med sine knapt 2000 innbyggere og vil være "vinterhovedstad". Et nytt detaljkart over stedet har avmerket noe som heter Olümpiakeskus (Olympiasentret), så da er det bare å gi seg over.

Planene er så storslåtte at vi veit ikke hvor vi skal ta fatt. Ambisjonene går ut på å gjøre Otepää til et anlegg som om seks-sju år tåler sammenlikning med Holmenkollen, Falun og Lahti. Esterne skal arrangere junior-VM i 2005 og tar mål av seg til å søke om arrangementet av senior-VM.

Den nåværende K70-bakken strekker ikke til. Skanska er i gang med hoppbakke

Hjelp oss å hjelpe!

Delvis er det skam som får mange estere til å nekte at Estland trenger humanitær hjelp. Folk som er aktive på dette feltet, vet at det fortsatt er mye slum, fattigdom, sykdom og elendighet. Mange av medlemmene i Norsk-estisk forening gjør en fantastisk

innsats for de svake i samfunnet.

Årsmøtet i Estlandsforeningen i Midt-Norge gjenvalgte i februar lederen, Ann-Elin Slettahjell. Redaksjonen har mottatt hennes tilbakeblikk på arbeidsåret. Trønderheimen barnehage i Tapa er bare ett av mange prosjekter. Foreningens 200 medlemmer stiller opp til dugnader, innsamlinger, lotterier og mye mer. I løpet av et år går det mange trailerlass til Estland med mat, klær og annet nødvendig. Estlands-nytt vil gjerne komme tilbake til noe av dette senere.

Solveig Bergsland i Oppdal tok tre somrer imot grupper med estiske gatebarn, med alt det et slikt prosjekt betyr av slit. Heldigvis dukker det ofte opp gode hjelpere når bare noen tek går i spissen. Gatebarnprosjektet fortsetter, for en stor del med nye krefter som var å finne i Oslo og her representert ved Wenche Lunde.

Mens Solveig Bergsland sitter i telefonen og organiserer transport videre til Estland, driver Solveig Nerhoel og John-Erik Ljungberg med omlasting i Oppdal. Og det er ikke svensk knekkebrød det dreier seg om, men sko og klær til de trengende. Situasjonen er velkjent for mange, for slik ser ofte hjelpearbeid ut i praksis: Det kan være noe så prosaisk som å lempse sekker tonnevis av dem. Men du verden så viktig at noen gjør det!

(foto: tf)

Gatebarn fra Tallinn

Misjonskirken på Majorstua har påtatt seg å hjelpe gatebarn i Estland. Vi skal ha 20 gatebarn med ledsagere på ferie til Norge 12.–25. august. Vi var en gruppe på seks som var i Tallinn i februar for å bli kjent med barna og se hvordan de lever.

De holder til i kondemnerte hus, skur og garasjer. De har verken vann, lys eller varme. Alderen på de vi så var helt ned til to år. Det er viktig at vi får tak i disse barna så tidlig som mulig, helst før de er 8–10 år. Etter denne alderen er de så ødelagt av alkohol, narkotika, sniffing og salg av kroppen sin at de har problemer med å innordne seg et normalt liv.

Heldigvis er det håp for noen ungdommer også. Gjennom innsamling og gaver er det bygget barnehjem og krisesentre. Målet er å bygge flere. Utlodning og fadderordninger er midler vi vil bruke for å skaffe penger.

Oppholdet for barn og ledsagere i Norge er beregnet å koste 50 000 kroner. Rimi sponser maten, Rema sponser mineralvann, MacDonald spanderer en middag. Erfaring viser at det gir en veldig positiv effekt å gi barna smaken på det gode liv. Estiske

gatebarn har vært i Norge tre ganger tidligere, men dette blir første gang i Oslo. Som Mati Sinisaar, "gatebarnas pappa" sier: Jeg vil så gjerne at Estland skal bli et godt land å bo i, men da må vi gjøre noe med disse barna som er utstøtte og statsløse, og hindre at de blir en del av det kriminelle miljøet.

Vi viser lysbilder fra arbeidet i Estland i Misjonskirken, Slemdalsveien 1 på Majorstua lørdag 10. mai klokka 15.00–17.30 og i Tåsenveien 121 på Korsvoll lørdag 14. juni, også der klokka 15.00–17.30. Begge steder blir det utlodning, kaffe og kaker.

Det er opprettet konto i Nordea, kontonummer 6039 05 78655 for Misjonskirken, Slemdalsveien 1, Majorstua. Merk innbetalingskortet "gatebarna".

Vi selger lodd som du kan bestille fra adressen nedenfor. Det er også velkomment om du vil være med og selge lodd.

Hilsen Wenche Lunde

Hansemyrveien 1 b, 088 Oslo

tlf. 22 23 00 60 eller 92 68 78 75

e-post: gatebarna.lunde@mail.com

Aino Järvesoo

23.9.1910–

2.2.2003

Somme av dei trufaste lesarane våre hugsar namnet Aino Järvesoo dama som tok eit personleg ansvar for at det skulle bli fødd fleire barn i Estland.

Både Aino og Elmar, mannen hennar, drog frå Estland 1944 då så mange flykta. Via Tyskland kom dei i 1949 til USA. Ekteparet bygde og selde hus med fortene. Aino gjekk dessutan inn i stilling som professor i pedagogikk ved universitetet i Massachusetts. Dei slo seg

fram, kom seg opp, vart velstående, men barn fekk dei ikkje. Som pensjonistar busette dei seg i Finland, og då Elmar døydd, flytta Aino til Tartu. Ho rakk å donera meir enn ti millionar kroner til ymse formål. Best kjend er ho for arbeidet med å leggja til rette så det skulle bli fleire barn i Estland. Mellom anna betalte Aino Järvesoo for kunstig befruktning av hundrevis av estiske kvinner og rakk i den forstand å bli bestemor til ca. 150 estiske barn før ho døydd. Ho var også utrøyttelig i kampen for betre kår for barnefamiljar. Der hadde ho ei skikkeleg barnetrygd som det sentrale kravet. Dei ufødde og nyfødde i Estland har med Ainos død lidd eit stort tap. (olm)

Ingrid Heinmaa:

ESTISK MAT

Oppskrifta nedanfor er innsend av Torstein Bach i Trondheim som er gift med Lea (Vinkler-Bach) frå Estland. Dei har på gleden vis følgd oppmodinga i førre nummer om å senda inn godbitar til matspalta. Lat dette bli eit føredøme for andre!

Vi har late oppskrifta stå med litt estisk preg. Liksom den norske matlagaren undrar seg over at byggryna er målte i glas, så stod estiske husmødre temmeleg rådlause då dei fekk tak i dei første oppskriftene frå Vesten og måtte finna ut kor mykje f.eks. ein desiliter var, omrekna i glas. Når det nedanfor står $\frac{1}{2}$ - $\frac{3}{4}$ glas byggryn, så skulle det svara til 1–1,5 dl gryn, eller bortimot 200 gram, om du vil ha det på den måten. Eit glas er med andre ord om lag 2 desiliter.

Retten heiter på estisk *mulgipuder*. Pass på at du uttalar estisk *u* som vi på norsk uttalar *o*, altså "molgipodder". Ordet *puder* tyder 'graut'. Om ordet *mulk* (*mulgi*) opplyser Øyvind Rangøy at dette er eit latvisk lån i estisk. Det latviske *mulkis* tyder 'tosk', 'tåpe', og var noko esterane vart kalla når dei kom for å selja jordbruksprodukta sine, til dømes i Riga. Det usamansette *mulk* tyder i våre dagar generelt ein person frå Viljandimaa, det området som populært blir kalla *Mulgimaa*.

Ein annan kjend matrett frå same området er *mulgikapsas*, dvs. mulgikål. Språkgranskarane kan stilla opp særdraga ved *mulgi*-dialekten, og eit øvd auga kjenner fort igjen *mulgi*-sjalet som er ein del av den lokale folkedrakta. Elles forbind ikkje estarar ordet med den latviske tydinga

no lenger, i Estland er vel heller mulkane kjende for å vera dyktige og ærgjerrige folk som vart upopulære på 1800-talet av di dei var så flinke til å arbeida, spara og få kjøpt ut gardane sine. I det stykket liknar estarane og nordmennene kvarandre: Dei toler dårleg at det går bra for dei andre.

Mulgipuder (bondegraut)

(for 4 personar)

grauten:

1 kg skrelte poteter, halverte eller skorne i store stykke

1 liter vatn

$\frac{1}{2}$ - $\frac{3}{4}$ glas byggryn

litt salt

flesket:

100 gram røykt flesk eller beiken

2 store løkar

Ha potetene i kokande vatn og la dei koka opp. Skyl gryna og ha dei oppi. Ikkje rør! I staden for byggryn kan ein bruka grøpp (est. *kruupi*), men då må dei liggja i vatn over natta eller i alle fall nokre timar slik at dei blir mjuke.

Kok på svak varme eller i omn under lokk til poteter og gryn er mjuke (ca. 1–2 timar). Bondekonene sette sjølvsagt grauten i vedovn. Slike er det få av i våre dagar, så prøv med termostatinstilling på 180 grader og set grauten i den elektriske steikejomen.

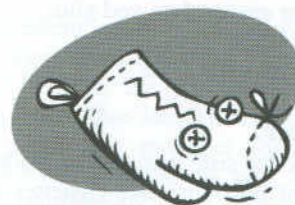
Rør etterpå med ei tresleiv til du får ein jamn graut. Smak til med salt. Det er viktig å venta til slutt med saltet, for elles kan gryna bli misfarga.

Hakk eller klipp flesket i små bitar som du steikjer. Steik opphakka løk. Rør flesket, løken og feittet som blir igjen i panna, inn i grauten. Du kan også ha flesk og løk i ei skål slik at kvar og ein kan forsyna seg og garnera grauten sin etter eigen smak.

Til mulgipuder smakar det godt med kefir.

Kari Moen:

HUSFLID

Spalta er denne gongen blitt til som eit samarbeid mellom Kari Moen i Telemark husflidslag og Tiina Saar på øya Muhu utanfor vestkysten av Estland. Tiina Saar presenterer seg sjølv og fortel korleis vennskapen med telemarkingar oppstod:

"Eg er matematikklærer i grunnskulen på Muhu. Husflidstradisjonar og ein tidlegare handarbeidslærer førte til at handarbeid vart ei av dei viktigaste interessene mine. Eg driv gjerne med muhusaum, har sydd muhubunader både til egne barn og til kjenningar. Eg er medlem av Muhu husflidslag og eg har i meir enn seks år stått for ein liten husflidsbutikk i Kuivastu hamn på Muhu.

Kari Moen trefte eg i samband med folkedansen og den felles interessa vår for handarbeid. Takk vere Kari og Torjus Moen besøkte Muhu folkedanslag for tre år sidan Norge der vi vart veldig godt mottekne. Året etter var vi på Muhu vertskap for norske folkedansarar og spelemenn. Vi håper at denne kontakten vil halde fram."

Korgflettaren på Saaremaa

På Saaremaa bur den 70 år gamle korgflettaren Heinrich Jōgi som har vore yrkes-sjåfør og også fare til sjøs med sildebåt på Nordsjøen utanfor norskekysten. Dei siste 11 åra har han halde seg heime på grunn av helsa og i staden drive som korgmakar.

Heinrich Jōgi lagar korgar av fururøter og korgpil. Først lagar han ei ramme av pilekvistar, så flettar han korga av fururøter. Heinrich seier at pilekvistane må ha liten marg, det beste er å samle kvistane om vå-

ren, då losnar borken lettare. Han tek borken av kvistane og kvesser dei i enden med ein kniv. Når rammeverket er ferdig, begynner rotflettinga. Arbeidsreiskapane er ymse knivar, hammar, nokre små spikrar. Fururøter samlar Jōgi for ei veke om gongen, oppbevarer dei under ei presenning, og fuktar dei når det er nødvendig. På ei veke rekk han å lage to–tre korgar, så går det ein dag til materialsanking i skogen og så igjen resten av veka til flettinga. Fururøtene deler Jōgi langs marginen i to eller fire. Det går ikkje å samle røter for lang tid, for dei blir mørke når dei står fuktige.

Då Heinrich Jōgi tok fatt som korgflettare, nytta han først tråd og plasticsnorer i arbeidet. Rotflettinga gjekk han i gang med for om lag ni år sidan. Hittil har han fått ferdig 760 korgar av fururøter. Dei vedunderleg vakre korgene hans er beundra ikkje berre på Saaremaa, men i heile Estland, like eins som i utlandet.

Korgene har fått kvalitetsstempel som framifrå Saaremaa-sløyd. På ymse utstillingar har korgmakaren vunne pengepremiar. Så vidt ein veit er Heinrich Jōgi no den einaste på Saaremaa som flettar korgar av fururøter. Somme har saktens vore interesserte og har kome til han og gått i lære, men førebels har det ikkje dukka opp nye korgmeistrar.

Korgflettaren Heinrich Jōgi på Saaremaa.

Estland populært

Det var kjekt at mange fann turopplevinga til Telemark Husflidslag interessant. Det er jo fint dersom artikkelen min i førre nummer av Estlands-nytt kan skape litt blest om turisme til Otepää, Setumaa og Paldiski.

Det er populært å reise til Estland. I vår har det blitt avertert 4 bussreiser frå Skien. Norges Husflidslag og Moss Husflidslag arrangerer 2.-9. juni tur til Tallinn, Heimtali, Pärnu og Kihnu frå Østfold og Vestfold. Skogeigarlaget her planlegg tur i juli-august til Tallinn, Lahemaa naturpark og Sagadi skogsenter.

Vi i Telemark Husflidslag har ingen planar om Estlandstur i år, men vi får besøk frå Otepää og Tartu-området til Dyrsku'n i Seljord 13. september. Vi har fått til ei ordning slik at estarane demonstrerer gamle handverksteknikkar og til gjengjeld får dei fri plass og kan selje estisk handverk. Dei fletta korgene av fururøter er ettertrakta og har høg status blant husflidsjenter.

Beste helsing

Kari Moen

Kviteseid 6. mars

Fra en stolt ester

På den internasjonale kvinnetidagen 8. mars slo den estisk mannen til i Holmenkollen. Andrus Veerpalu vant femmila på nordmennenes hjemmearena. Var det ikke flott! Jeg er enig med Veerpalu i det at ingenting er morsommere for en ester enn å stikke kjepper i hjula for nordmennene. Så begynner de litt etter litt å forstå at skisporten er en nasjonalidrett i Estland også. Og da skjer det etter hvert en endring

i oppfatningen av det generelle estiske kulturlandskapet så den bli riktigere. På den måten er Estlands-nytt ute i samme ærend. Jeg ønsker dere god glid!

Hilsen Henno Sonn

Oslo, 8.3.2003

Fint blad

Hei! Takk for siste nummer av bladet. Mye interessant stoff. Fine nye vignetter, men de gamle var jo veldig bra de også! Det er flott at bladet holder designen.

Beste hilsener fra

Else-Jannike og Per Morten

Oslo i februar 2003

Vi melder oss inn!

Hei, eg har ikkje fått bladet, så det tek eg gjerne mot. Hugsar ikkje om vi har abonnement. Dersom vi ikkje har, melder eg oss inn – det kan vere eg kan verve nokre.

Vi skal etter planen over til musikkfestivalen i Wiru Saru i juli, fyller opp ein buss med leikarring, kommunalt tilsette og folk frå kyrkja som skal vitje kyrkja i Avanduse. Leikarringen i Avanduse kjem til oss i slutten av juni, ca. 18–20 stk.

mvh Ingvar Nes

Valle i Setesdal, 19. mars 2003

Turer fra Hamar og Kongsvinger

Jeg hadde dessverre ikke anledning til å delta ved årsmøtet denne gang, men jeg kommer nok senere. Jeg er nå i gang med å inngå samarbeide med Årjängbussen om turer fra Hamar om Elverum og Kongsvinger og Värmlandsbyene til Tallinn. Vi venter bare på pristilbud fra Tallink.

Vedsendt følger bilder av sammenfatteren av *Estonj tra tempoj*, Valev Kruusalu, med følge under besøket på hytta vår ved Rokosjøen i Løten sist sommer. Det er hans verk jeg oversatte til norsk og gav ut på eget forlag siste år under tittel *Estere gjennom tidene*.

Hilsen fra Per Johan Krogstie

Hamar, 31. mars 2003

Hej I flinke nordmænd!

Jeg er medlem av Dansk-Estisk Selskab, men fast bosiddende i Laagri, Harrien, lige uden for Tallinn. Da jeg desuden er så heldig at kende Else-Jannike Kuum, har jeg et par gange fået mulighed for at læse "Estlands-nytt" – og jeg må sige, at jeg er aldeles imponeret! En forening kan vurderes på mange måder. Jeg har i nogle år troet, at Norsk-Estisk Forening havde et svært liv, at der manglede aktiviteter og engagement. Sådan så det ut, når man sammenlignede aktivitetskalenderne i NEF og DES. Men "Estlands-nytt" formidler et helt andet og mere positivt indtryk. Et flot layout og en dygtig redaktør – nå ja, vores Peter Kyhn er da også ganske flink og gør et stort stykke arbejde – men Dansk-Estisk Selskab kan sandelig ikke bryste sig af så aktive læsere. Sjældent har jeg set et så righoldigt foreningsblad med bidrag fra så mange mennesker. Må jeg gratulere jer med jeres aktive medvirken i dette vigtige kommunikations- og kontaktorgan!

For resten har jeg selv lige besøgt Norge med bil, og jeg kan godt se, at geografien sætter sine grænser for, hvor meget

man kan mødes over fylkegrænser og fjelde. Til gengæld vidner interessante artikler om, at mange nordmænd er aktive i samarbejdet med Estland på hver sin personlige måde, der hvor de bor.

I januarnummeret blev der gjort reklame for rejser til Estland – spændende husflidsprogrammer etc. Til slut vil jeg gøre opmærksom på, at også jeg arrangerer grupperejser fra Norge til Estland (samt Latvia, Litauen og det nære Rusland). Husflidsrejser for nordmænd er bare en af mange ting, vi allerede har erfaringer med. Sangkor, skoler, skogbrug, politiske partiforeninger, reserveofficerer og mange andre har vi gjort skræddersyede programmer til. Skulle et enkelt medlem af NEF eller en lille familie få brug for vores hjælp med de praktiske forberedelser, er I velkomne til at kontakte mig.

Med venlig hilsen

Ole M. Rasmussen, daglig leder av
Rejsebureauet RESTLING

Gonsiori 21, EE 10147 Tallinn,
tlf. +372 611 4006, mobil +372 51 30 720,
E-mail: ole@restling.ee

Variert nasjonaldag i Bergen

Olvar Engebø melder:

Det var trøgt om plassen då vi feira Estland sin nasjonaldag 24. februar, i Bergen. Programmet var variert med mange ulike innslag. Planen var fyrst å leggje arrangementet til Olde Hansa, men, sjølv med forvirringa rundt dette, kom det over 50 til arrangementet på Vågsallmenninga. Dette var andre gongen vi feira Estland sin nasjonaldag i Bergen. Vert det like bra oppmøte i framtida, lovar dette godt.

Det var allsong med mellom anna nasjonalsongen. Illimar Rekand, Albert Kogan, Iris Maidre Aarvik og Helena Vahtra, fortalde om estiske nasjonalsymbol. Martin

Krooni spelte eit stykkje av Eduard Tubin.

Vi hadde invitert den fyrste norske ambassadøren i Estland, Brit Løvseth. Alle var svært glade for at ambassadøren kunne komme. I talen la ho særleg vekt på dei fyste åra i Tallinn. Det var ikkje lett å etablere ein ambassade kort tid etter frigjeringa frå Sovjet. Mange kjende seg igjen i dei kalde romma som Løvseth skildra. Perioden bar elles preg av at ambassaden stadig var på flyttefot.

Brit Løvseth kom òg inn på dei mange reformene i Estland, og orienteringa vestover. Ho meinte dei hadde komme bra frå det sjølv om ikkje alt var bra enno. ■

Nyttig ordbok på reisen!

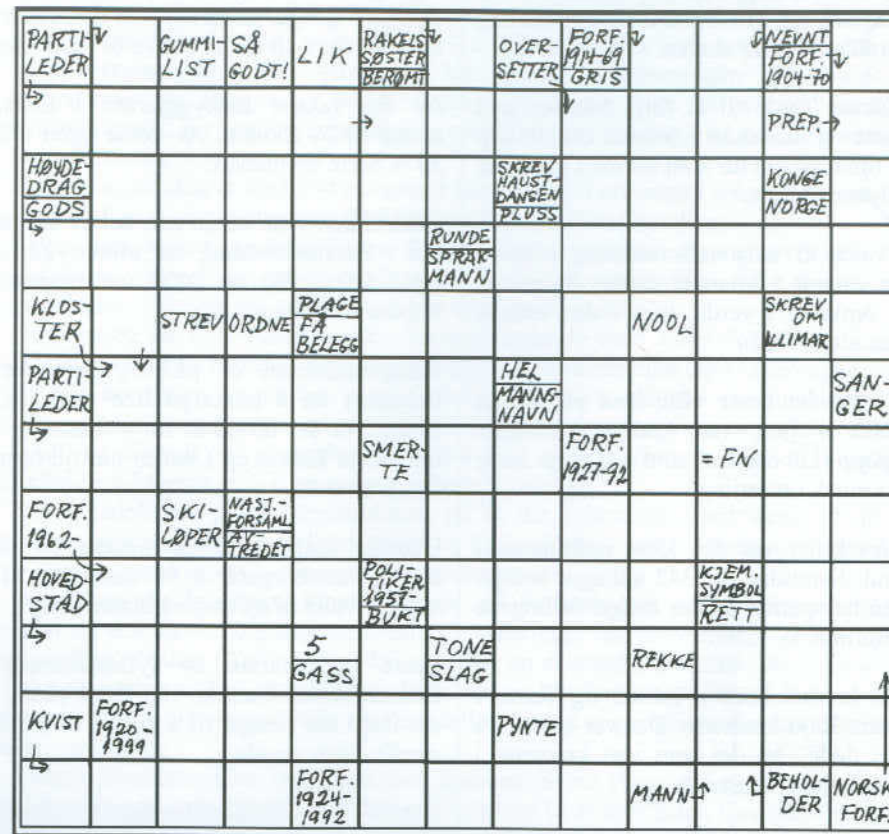
Estisk lommeordbok er beregnet både på norske og estiske brukere. Den inneholder om lag 30 000 oppslagsord og tallrike eksempler. I tillegg har den korte innføringer i estisk og norsk språk. Midtsidene gir førstehjelp i form av en parlørdel med nyttige uttrykk. De inneholder også en kortfattet presentasjon av det estiske språket og nøkkelen til hvordan man finner frem til de estiske oppslagsordene.

159,-

www.kunnskapsforlaget.no

Kryssord

Av Laurits Killingbergtrø

fra side 35 Otepää

av størrelsesorden K90. Seinere skal det komme en K120 ved siden. Første byggetrinn gjelder selve bakken. Tribuner og annet kommer i trinn to.

Det er planlagt vedlikehold av en ski-løype på fem kilometer. I snøfattige sesonger skal snøkanonene sprute ut løpe-materialet. Terrenget er kupert nok til å gi variasjon. Andrus Veerpalu og Jaak Mae syns at fem kilometer er for kort. De trener gjerne i Kääriku som ligger bare noen kilometer lenger sør og ble berømt fordi

Finlands president Urho Kekkonen gikk på ski der i mars 1964. Den såkalte Kekkonen-løypa er 15 kilometer.

Starten på Tartu maraton går fra Otepää. Dette er den årlige begivenheten som samler flest deltakere, men med Lillehammer å vise til, veit vi hvor vanskelig det er å syssette et stort anlegg i vintersesongen, for ikke å snakke om alle årets tolv måneder. Neste år skal Otepää arrangere sykkel-EM for aldersgruppen under 23 år. Skal start og mål ligge på stadion, må det forberedende anleggsarbeidet komme i gang i sommer.

Løsning kryssord

NASJ- FORS.	K	MOT- LIRE	A	A	DEL AV PLANT	ELSK- TID	Å	R	LAND TALL	STOR SJOE	NASJ- FORS.	R
J	A	A	N	K	A	P	L	I	N	S	K	I
L	U	T	S	S	P	R	A	K	I	L	L	I
M	E	R	I	A	L	L	E	T	O	N	E	G
V	E	A	A	S	E	R	K	I	V	I		
L	I	E	L	V	L	V	B	U	K	T	V	I
P	O	S	T	I	M	E	E	S	R	O		
P	O	R	T	K	A	D	R	I	O	R	G	
E	T	L	E	L	E	P	I	K	N	O	R	S
A	G	A	L	V	E	R	M	A	T			
R	U	N	T	F	E	M	R	P	E	P	O	S
V	I	L	D	E	E	E	S	T	I			

Kort sagt

I fjor avbraut 737 estiske elevar grunnskulen. Dei fleste hoppa av i 7.-9. klasse, 181 vart utviste, og 210 slutta etter oppmoding frå foreldra overfor skulen.

Isvanskane førde til at ferja mellom øya Hiiumaa og fastlandet i februar brukte opp til 25 timar på ein tur som normalt går unna på halvannen time.

Ved valet til nasjonalforsamling i mars, kunne estarar i utlandet røysta 35 stader rundt omkring i verda, m.a. i den estiske ambassaden i Oslo.

Den boka dei fleste ville låna på estiske bibliotek i fjor, var Andrus Kivirätk: *Rehepapp* (Låvekallen) som om knapt eit år kjem i norsk omsetjing.

Ved årsskiftet var det 3504 politimenn i Estland. Samtidig var 342 stilingar ledige. Nesten halvparten av dei ledige stillingane var i Tallinn.

Det er krematorium i Tallinn og Tartu. I fjor vart 3606 kremerte. Det var ca. 12 % av dei døde. Av dei som vart kremerte i Tallinn, var 92 % estarar.

Det omkom i fjor 130 menneske i brannar i Estland. Det var det lågaste talet på tre år. Det vart registrert 2694 bustadbrannar og 11 078 brannar i skog, gras og myr.

Det vart i fjor selt 14 852 personbilar i Estland, det var 1814 fleire enn året før. Mest populær var Peugeot med 2059. På andreplass kom Toyota med 1416.

I den gamle krutkjellaren i Gamlebyen har Tallinn fått minemuseum. Der kan ein studera sjøminer frå m.a. Tyskland, Russland, England, Finland.

Medan valdshandlingar på gata skjer nesten 5 gonger så ofte i Oslo som i Stockholm, er Tallinn 6 gonger så farleg som den svenske hovudstaden, alt rekna i høve til folketalet.

Av dei vaksne innbyggjarane i Estland nyttar 80 % alkohol. Av desse igjen drikk 30 % berre brennevin.

Statistikken viser at ein stor del av dei som bur i Sørøst-Estland, får uføretrygd; det gjeld f.eks. 500 av 3000 innbyggjarar i Rärpina kommune.

Pensjonsalderen er på veg oppover i Baltikum for å koma på line med EU. I Estland er det no 60 år for kvinner og 63 for menn. Latvia og Litauen har tilsvarande 55 og 60 år.

Utanfor Estland hadde nesten 14 000 estiske statsborgarar i 93 land rett til å røysta i valet til ny nasjonalforsamling.

Berre tredjeparten av fyllekjörarane i Estland betaler bota si. Dei fleste påstår at dei ikkje har pengar til å punge ut for den straffa dei er ilagde.

Latvia kravde forklaring av estiske styresmakter då 53 sigøynarar med latvisk statsborgarskap 29. november vart nekta innreise i Estland.

Sju sigøynarar frå Latvia vart 11. desember utviste frå Estland på grunn av kriminell verksemd i den estiske hovudstaden, særleg i bydelen Kopli.

Sommaren 2002 måtte brannfolka ut for å sløkkja 156 skogbrannar i Estland. Mesteparten av totalarealet på 1433 hektar vart øydelagd i dei ti største av desse brannane.

Årsmøtet i Norsk-estisk forening

Årsmøtet ble holdt 26. mars i lokalene til Foreningen Norden, Harbitzalleen 24 i Oslo med ca. 25 medlemmer til stede. Siden forrige årsmøte har to æresmedlemmer gått bort. I november holdt foreningens leder, Martin Killi, minnetale for Ivar Otto Iversen som gikk bort i september. Nå talte Killi for Terje Baalsrud som døde bare kort tid før årsmøtet. Eneste gjenværende æresmedlem, Turid Farbrege, var som vanlig på plass.

Årsberetning og arbeidsprogram ble godkjent. Foreningen har lyktes med snuoperasjonen og er igjen på riktig kurs. Et dyktig styre har arbeidd iherdig og samvittighetsfullt. En frivillig organisasjon vil alltid være avhengig av personer som tar et løft til felles beste.

Estlands-nytt skal ut med 3-4 nummer i arbeidsåret. Foreningen søker støtte fra UD til videreutvikling av nettstedet som Kari Helene Partapuoli har bygd opp.

Foreningen hadde ved årsskiftet ca. 250 betalende medlemmer spredt over hele landet. Det er stadig viktig å verve flere medlemmer for å klare utgiftene og sikre stabil utgiving av tidsskriftet. Tilbudet om kurs i estisk blir oppholdt, se side 23.

Foreningen tar også neste år sikte på å samarbeide med Eesti Selts Norras når det gjelder markering av Estlands nasjonaldag. Det gode samarbeidet med Foreningen Norden er av stor betydning og vil bli forsøkt utvidet i nordisk-baltiske sammenhenger. Med Høyskolen i Oslo som tredje part vil det bli arrangert et lærerseminar i september 2003.

NEF vil fortsatt se på mulighetene for nye aktivitetsformer. Det blir undersøkt samarbeidsmuligheter med Kommunenes Sentralforbund.

En møtedeltaker gjorde oppmerksom på at det i juni 2004 vil være 20 år siden organisert vennskapsarbeid mellom Norge og Estland kom i gang. Styret vurderer hvordan dette kan markeres og ønsker innspill fra medlemmene.

Regnskap og budsjett. Finansieringen av Estlands-nytt er foreningens viktigste prosjekt og den største utgiftsposten. Store innsparinger har vært mulige ved at trykking og utsending er utført i Tallinn. Redaksjonen gjør en ubetalelig gratisinnsats.

Kontingenten er den viktigste inntektskilden og blir foreløpig holdt på årets nivå, men kan komme til å bli satt ned hvis medlemstallet fortsatt stiger slik at det blir tilstrekkelig mange som bidrar.

Valget. Nestleder Else-Jannike Kuum, kasserer Svein Hagelund og styremedlem Siri Berg stod ikke på valg. Martin Killi ble gjenvalgt for to år som leder, Kaarina Ritson for to år som sekretær og Kai Olaf Lie for to år som styremedlem; Reet Busk ble valgt til varamedlem for ett år. Valgkomiteen tok gjenvalg for ett år og består av: Arne U. Sandvig, Kjersti-Ann Hagelund og Iver Berg-Olsen. Revisor Arne U. Sandvig ble gjenvalgt.

Kunstnerisk. Den estisk-svensk-norske forfatteren Enel Melberg stod enda en gang for det kunstneriske. Hun leste estiske dikt i egen gjendiktning til svensk. Det var "Soldatens mor" (Söduri ema) av Marie Under og "Krigssång" (Söjaulaul) av Hella Wuolijoki.

Sosialt samvær. Her blir det nevnt til slutt, men dette har utviklet seg til å bli den viktigste programposten for mange av møtedeltakerne. Estlandsvenner møter likesinnete, utveksler tanker og erfaringer, legger planer. Vi merker hvordan den hyggelige atmosfæren og opphopningen av vennlig interesserte mennesker gjør møtene i NEF attraktive. Takk til medlem Berit Huseby for deilig hjemmebakt og stemningskapende kringel til kaffen. Og om dere ikke visste det fra før, så heter det altså *kringel* på estisk også! (tf)

Adresser og telefonnummer

Om ein ringjer frå Noreg til Estland og nyttar det vanlege telefonnettet, skal ein først tasta 00 372. Så legg ein til innanlandsk estisk retningsnummer og til slutt abonnentnummer, f.eks. til Tartu: 00 372 7 123456.

Når ein ringjer rikstelefon innanfor Estland, skal ein først tasta 0, deretter innanlandsk retningsnummer, så abonnentnummer, f.eks. til Tartu: 07 123456. Lokalt trengst det ingen retningsnummer først.

Frå Estland til Noreg tastar ein først 00 47 og deretter det norske abonnentnummeret med åtte siffer. Med mobiltelefon startar ein med +47 og deretter abonnentnummeret.

Ringjer ein med norsk mobiltelefon til nummer i Estland, tek ein først det estiske prefikset +372. Ringjer ein til ein estisk mobiltelefon, skal ein tasta +372 50 (Eesti mobil telefon) eller +372 55 (Q GSM) eller +372 56 (radiolinja) og så abonnentnummeret.

Estlands-nytt tek ikkje ansvar for eventuelle feil. (tf)

I Estland:

Kgl. Norsk Ambassade (Norra saatkond),
Harju 6, EE 15054 Tallinn, tlf. 6-271 000,
faks 6-271 001, e-post: emb.tallinn@mfa.no.
Ambassadør: Per Kristian Pedersen.

Nordisk ministerråds informasjonskontor
(Põhjamaade ministrite nõukogu infobüroo),
Lai 29, EE 10133 Tallinn, tlf. 6-273 100,
faks 6-273 110, e-post: info@nmr.ee, nettsted:
www.nmr.ee.

Nordisk ministerråds informasjonskontor
(Põhjamaade ministrite nõukogu infobüroo),
Raekoja plats 8, EE 51004 Tartu,
tlf. 7-423 625, faks 7-441 241,
e-post: madis@nmr.ee.

Eesti instituut, Suur-Karja 14, Postkast 3469,
EE 10140 Tallinn, tlf. 6-314 355,
faks 6-314 356, e-post: einst@einst.ee.

Eesti-Norra Selts (Estisk-norsk forening), leiar
Eha Vain. Adresse, telefonnummer, faks og
e-post som for Nordisk ministerråds
informasjonskontor i Tallinn.

Tartu Norra Selts (Norsklaget i Tartu), lagsleiar:
Meelis Joost, mob.tlf. +372 50 14164, adresse
som for Nordisk ministerråds informasjons-
kontor i Tartu, e-post til
laget: norraselts@hot.ee, og direkte til leiaren:
melis@hot.ee.

I Noreg:

Republikken Estlands ambassade,
Parkveien 51, 0256 Oslo, tlf. 22 54 00 70,
faks 22 54 00 71, residens: Oscarsgate 26 B,
0244 Oslo. Ambassadør: Peep Jahilo.

Estlands æreskonsul i Bergen, Tor Øystein
Enge, tlf. 55 21 54 00, faks 55 21 54 25,
Fortunen 1, Pb. 1124 Sentrum, 5809 Bergen,
e-post, enge@stieglers.no.

Estlands æreskonsul i Trondheim, Trond
Bernhard Brekke, tlf. 73 80 21 50,
faks 73 80 21 60, Schultzgata 1,
7013 Trondheim.

Norsk-estisk forening. (Norra-Eesti Ühing)
Leiar: Martin Killi, Gamleveien 27 a, 1406
Ski, tlf. 64 87 01 13. Fleire adresser på baksida
Estlands-nytt, adr. redaksjonen: sjå side 2.

Eesti Selts Norras (Estisk Selskap i Norge).
Leiar: Kjersti-Ann Hagelund, mob. tlf.: 93066
015, e-post: eesti.selts@oslo.online.no.

Estlandsforeningen i Midt-Norge. Leiar: Ann-
Elin Slettahjell, Åstun, 7070 Bostøl, tlf.:
73 95 01 25, e-post: aesletta@hotmail.com.

Estlandsforeningen i Rogaland. Blir nedlagd,
medlemmene oppmoda om å støtta Norsk-
estisk forening.

Foreningen Norden, Harbitzalleen 24, 0275
Oslo, tlf. 22 51 67 60.

Norsk-estisk forening på nettet: <http://www.partapuoli.com/Eesti/>.

Ajourføring blir utført av Kari Helene

Partapuoli som har adresse: parta@post.tele.dk

Send inn e-postadressen din til Kari Helene Partapuoli, så mottar du rask
medlemsinformasjon

Estlandsreise for estlandsvenner

Tur til Estland med kultur som tema

Avreise torsdag 7. august om morgenen fra østlandsområdet.

Fra Tallinn søndag 10. august om ettermiddagen,
og tilbake i østlandsområdet mandag ettermiddag 11. august.

Vi reiser med Erik Larsens buss.

Påmelding snarest mulig til Erik Larsen

tlf. 69 82 52 86

Styret i Norsk-estisk forening planlegger et spennende program
og blir selv med på turen.

Prisen blir 2 500 – 3 000 kroner,
blant annet auhengig av hvor mange vi blir.

Norsk-estisk sankthans mandag 23. juni kl. 17.00

Vi inviterer til sankthansfeiring i – eller særlig utenfor –
lokalene til Foreningen Norden i Oslo,
adresse Harbitzalleen 24, Skøyen.
Ta Jar-trikken til Abbeddiengen holdeplass.
Alle er hjertelig velkommen!

Av hensyn til forberedelsene ber vi om påmelding,
og helst senest 18. juni, til Else-Jannike på
tlf. 22 50 63 86, eller til Reet på tlf. 22 27 64 48.

Kohvikuõhtu

Iga kuu esimesel kolmapäeval kell 18.00 on Eesti Seltsi kohvikuõhtu iiri pubis
The Kilkeny Inn (Øvre Slottsgate 20, Oslo).
e-mail: eesti.selts@oslo.online.no

Presidentens embetskjede

Embetskjeden til Estlands president ble innført ved lov i 1936. Det er den høyeste av alle estiske utmerkelser. **Konstantin Päts** ble i 1938 Estlands første president; han rakk å bære kjeden til 1940 da den havnet i Moskva. Etter at Estland ble selvstendig på nytt og igjen fikk en president som kunne bære kjeden, har det vært gjort iherdige forsøk på å få den tilbake. Mange føler at så lenge Russland sitter på kjeden, har de ikke helt ut anerkjent Estlands suverenitet. Flere russiske topp-politikere har gitt løfte om at kjeden skal bringes tilbake så fort som mulig. Likevel vil det liksom aldri lykkes i praksis. Spør du en ester om ikke kjeden snart blir tilbakelevert, fnyser han bare. Esterne mener seg å kjenne sine østlige naboer som ikke nødvendigvis legger vekt på samsvar mellom ord og handling.

Kjeden består av drøyt 330 gram hvitt, rødt og grønnlig gull. Den har ifølge forordningen en stor og to mindre edelsteiner. Den store er plassert midt foran og de to andre på sidene. Brukskunstneren **Paul Luhten** (f. 1909), som tegnet kjeden, kjøpte inn en ekstra stein som gullsmeden **Voldemar Lustwerk** satte inn midt bak. Dermed kom kjeden til å ha fire juvélér i stedet for de foreskrevne tre. Blant annet dette har russerne benyttet seg av: "Det er ikke presidentkjeden vi oppbevarer, for denne kjeden har fire edelsteiner," heter det fra det hold. Og der sitter russerne på tyvegodsset den dag i dag. (av)

Konstantin Päts (1874–1956) er den første og hittil eneste presidenten som har båret denne kjeden.

Norsk-estisk forening (Norra-Eesti Ühing)

Nettsted: <http://www.partapuoli.com/Eesti/>

Leder: **Martin Killi**, Gamleveien 27 a, 1406 Ski, tlf. 64 87 01 13.

Henvendelser om medlemskap til: **Siri Berg**,

Lerdalsgate 22 b, 2010 Strømmen, tlf. 63 89 98 31.

Kasserer: Svein Hagelund, Dalsåsen 102, 1285 Oslo.

NEF postgirokonto 0540 084 5486